

**Afstuderen als bestuurskundige door te handelen
Doen is het nieuwe leren**

**Graduating as a public administration expert by acting
Doing is the new learning**

Femke Hoekstra-Wittebol

stud. nr: 3025271

23 juni 2019, 's-Hertogenbosch

Master examen: 5 juli 2019

Master Leren en Innoveren

Aeres Hogeschool, Wageningen

Opdrachtgever: Mr. K. Anrar

Onderwijsboulevard 215

5223 DE 's-Hertogenbosch

Beoordelaar: Dr. J. van Beek

Externe wetenschapper: Dr. L. Munneke

Studiecoach: Dr. Ir. P. Seuneke

Mansholtlaan 18

6708 PA Wageningen

Afstuderen als bestuurskundige door te handelen Doen is het nieuwe leren

Graduating as a public administration expert by acting Doing is the new learning

Samenvatting

Hbo'ers moeten aantonen beroepsbekwaam te zijn en daarmee te beschikken over onderzoekend vermogen. Vraag die in dit onderzoek centraal stond was welke ontwerpregels ondersteunen in het ontwikkelen van een afstudeertraject binnen de bestuurskunde dat draait om het verrichten van handelingen. Het werkveld van de bestuurskunde is onderzocht en ervaringen in de praktijk zijn bekeken om te komen tot ontwerpregels. Het onderzoek heeft de volgende ontwerpregels opgeleverd voor een afstudeertraject op handelingen:

- Laat de zeven kenmerken van bestuurskundig handelen de leidraad zijn voor het beoordelen van het afstuderen op handelen;
- Zorg als opleiding voor en gedeeld beeld met het werkveld over de rol en het niveau van de handeling van de starter in zijn afstuderen;
- Laat een mondelinge toelichting door de student onderdeel zijn van de beoordeling van het afstuderen op een handeling;
- Gebruik voor de ontwikkeling van de kaders van het eindproduct de beelden van het werkveld.
- Zorg als opleiding voor een gedeeld beeld met het werkveld van het afstudeertraject en de invulling van de handeling;

Deze ontwerpregels leveren een bijdrage aan het kunnen ontwikkelen van een model voor afstuderen op handelingen.

Abstract

At a college level students need to prove that they are professionally qualified and therefore are able to apply research. Central question in this thesis is which design rules support the development of the possibility to graduate based on acting specifically within the context of public administration. Research has been done in field of public administration. Case studies have been used to build design rules. This research led to the following design rules:

- Let the seven elements of operating in the context of public administration be the guideline for the evaluation criteria;
- Make sure there is a shared view with the field on the role and required level of the act from the starting professional during his graduation period;
- Let the oral presentation by the student be an integral part of the final exam.
- Let the field be a part of the development of the framework for the assessment.
- Make sure there is a shared view on the process of graduating based on an act and the way that act is shaped;

These design rules can contribute to the development of a model for graduating based on an act.

Inleiding

Aanleiding

Afstuderen op hbo-niveau betekent aantonen dat je beroepsbekwaam bent. Gezien de praktijkwaarde van hbo'ers dient de beroepsbekwaamheid aan te sluiten bij het vakgebied waartoe wordt opgeleid. Waarbij de HBO-raad (2009) stelt dat hbo'ers niet enkel aangeleerde kennis moeten kunnen vertalen maar dienen te bezitten over onderzoekend vermogen. Onderzoekend vermogen is een onderdeel van die beroepsbekwaamheid (Andriessen, Sluijsmans, Snel & Jacobs, 2017). Maar wat dat dan betekent in de praktijk en hoe dat getoetst kan worden is de vraag. Onderzoek en de praktijkwaarde daarvan binnen het hbo is een veelbesproken thema (o.a. Andriessen, et al., 2017; Butter, 2013; Commissie externe validering examenkwaliteit hoger beroepsonderwijs, 2012). Actuele vraagstukken daarin zijn divers, zoals: Aan welke kwaliteit moet dit voldoen? Hoe verhoudt onderzoek in het hbo zich tot wetenschappelijk onderzoek? En wat voor soort producten kan dit onderzoek dan opleveren? Ook binnen de opleiding

Bestuurskunde & overheidsmanagement aan Avans Hogeschool speelt de discussie over het afstuderen en wordt de vraag opgeworpen welke vormen van beroepsproducten aansluiten bij dat wat in het werkveld van de student wordt gevraagd.

Op dit moment voeren de studenten van de opleiding Bestuurskunde van Avans Hogeschool voor hun afstudeeropdracht altijd een onderzoek uit naar een bestaand organisatorisch of beleidsmatig probleem met daarin opgenomen een advies, conclusies en aanbevelingen. De vorm waarmee de student aantoont beroepsbekwaam te zijn is nu altijd middels een geschreven product dat door de docent en een externe vertegenwoordiger uit het werkveld beoordeeld wordt. Met dat product en een reflectie van de student dient de docent te beoordelen of de student erin geslaagd is aan te tonen beroepsbekwaam te zijn en de eindcompetenties van de opleiding in voldoende mate te bezitten. Docenten van de opleiding hebben het gevoel dat met dat verslag niet altijd een reëel beeld geschetst kan worden door de student over dat wat in de praktijk is gedaan. Ook worstelt de docent in sommige situaties om enkel met het geschreven product te kunnen beoordelen welke innovatie tot stand is gebracht door de student en op welke wijze daarin de gevraagde competenties van onderzoekend vermogen herkenbaar zijn. De vorm van het beroepsproduct waarmee kan worden aangetoond welke prestatie in de praktijk verricht is kent meerdere verschijningen (Andriessen, et al., 2017) en naast het “advies” zijn nog vier andere vormen van beroepsproducten om (1) mee aan te tonen een beroepsbekwame professional te zijn waaronder de “handeling” (Losse, 2012).

Het zoeken naar een alternatieve vorm van beroepsproduct om mee aan te tonen beroepsbekwaam te zijn is echter niet alleen ingegeven vanuit de onderwijskunde, ook vanuit het vak van de bestuurskunde is het vinden van een alternatief van belang. Het werkveld van de bestuurskunde speelt zich namelijk steeds minder af binnen de muren van het gemeentehuis en juist steeds meer in samenwerking met betrokkenen uit de omgeving (NSOB, 2017). Helder is dat dit in sommige contexten ook vraagt om een andere handelingswijze van de overheid en van haar ambtenaren (Van der Steen, Scherpenisse, Haheer, Gerwen & Kruitwagen, 2013). Om alle belangen inzichtelijk te krijgen moet breed en met meerdere partners naar de vraagstukken worden gekeken (’t Hart, 2017; Benschop, 2017). Vraag die zich daarmee aandient is of voor alle vraagstukken waarmee de overheid te maken krijgt een geschreven product altijd het meest passende is (Karré, Schillemans, Van der Steen, & Van der Wal, 2017). Ook studenten geven in de evaluaties van het afstuderen met regelmaat aan last te hebben van dit spanningsveld. Ze geven in sommige gevallen aan niet goed uit de voeten te kunnen met de eisen die de opleiding stelt aan de vorm van het product dat dient te worden ingeleverd als eindproduct van het afstuderen en ze hebben moeite om op een goede manier de omstandigheden vanuit de gegeven opdracht vast te leggen op papier.

Het Landelijk Overleg Bestuurskunde Opleidingen (LOBO) is in 2018 gestart met het herzien van het landelijk bestuurskundig beroepsprofiel op basis van actuele ontwikkelingen in het beroepenveld. Deze ontwikkelingen zijn gesignaleerd vanuit en door het (internationale) werkveld en zijn voorgelegd in een expertmeeting. In deze expertmeeting zijn de belangrijkste ontwikkelingen voor de hbo-opleiding Bestuurskunde vastgesteld. De hierboven beschreven ontwikkelingen leiden ertoe dat er vernieuwde eisen worden gesteld aan bestuurskundigen. Hiervoor zal een herformulering van de competenties/ eindkwalificaties plaats gaan vinden. Hierbij is specifieke aandacht voor de wijze waarop van bestuurskundigen verwacht wordt onderzoek te kunnen verrichten. Door de verschuivingen die worden gezien in het werkveld is er, vooruitlopend op de definitieve vaststelling door Vereniging Hogescholen, al een voorstel gedaan om in de eindcompetenties het begrip ‘onderzoekend vermogen’ terug te laten komen. Dit biedt meer mogelijkheden in de wijze waarop het onderzoekende aspect binnen het afstuderen invulling kan krijgen dan de eerdere formulering van ‘het kunnen doen van onderzoek’. Deze laatste formulering maakte dat alle bestuurskunde opleidingen kozen voor het verantwoorden van de geleverde prestatie middels een onderzoeksrapport in het afstuderen. Daar waar als het gaat om de beroepsbekwaamheid zowel het advies als de handeling herkenbaar zijn in de werkpraktijk van de bestuurskundige. Ook de werkveldadviesraad van de opleiding Bestuurskunde van Avans Hogeschool geeft aan dat het goed zou zijn om te kijken naar andere manieren van afstudeerproducten dan enkel het geschreven adviesrapport gezien de ontwikkelingen binnen het vakgebied. Het docententeam van de opleiding Bestuurskunde heeft in februari 2019 haar Senior Kwalificatie Examinering (SKE) (Expertgroep BKE/SKE, 2013) traject afgerond en kritisch gekeken naar de rol van de startbekwame professional. Daarin is door de opleiding meer specifiek ingezoomd op de in de werkpraktijk herkenbare beroepstaken en zijn persona’s ontwikkeld die beeld en gevoel geven bij de rol van de startbekwame professional. Dit traject liep gelijktijdig met dit onderzoek en de uitkomsten daarvan zijn daarom maar gedeeltelijk meegenomen.

De opleiding wil in dit kader verder onderzoeken wat de mogelijkheid is om als afstudeerder middels het verrichten van handelen, als herkenbare beroepstaak in de werkpraktijk, aan te tonen een beroepsbekwame professional te zijn die onderzoekend vermogen bezit. Maar wat is dan zo’n handeling in de bestuurskundige praktijk? Aan wat voor soort trajecten denkt men dan? En sluit dit eigenlijk aan op wat men in de bestuurskundige praktijk daadwerkelijk doet? Dit onderzoek wil verkennen wat de mogelijkheden zijn om naast een afstudeertraject wat aansluit bij het geschreven advies een afstudeertraject vorm te geven wat aansluit bij de handeling. Zoals gezegd worden beide

prestaties, advies en handelen, herkend in de praktijk waar de opleiding toe opleidt. Het is dus niet een kwestie van kiezen maar een kwestie van verkennen wat er eventueel naast elkaar kan bestaan. Gezien het belang van samenhang in het onderwijsprogramma en de toetsing daarvan (Biggs & Tang, 2011; Taras, 2010) is een verkenning van hoe de beroepsbekwaamheid samenhangt met de beroepsopdracht van belang. Er wordt daarom gezocht naar ontwerpregels die kunnen dienen als input voor het ontwikkelen van een ontwerp van afstuderen middels het verrichten van handelingen.

Het is van belang dat een onderwijsontwerp de grenzen van de eigen praktijk overstijgt en een verbinding legt tussen de onderwijswereld en de praktijkwereld van de bestuurskunde. Want “om studenten tot innovatieve professionals op te leiden, is het belangrijk dat het curriculum meer in samenwerking met de beroepspraktijk tot stand komt en dat daarbij ook aandacht wordt geschonken aan actuele praktijkvraagstukken en onderzoekbehoeftes” (Van den Berg, 2016, p.12).

Theoretisch kader

Het theoretisch kader gaat in op het afstuderen op hbo-niveau en de rol van onderzoekend vermogen hierin. Vervolgens wordt er in gegaan op de specifieke situatie van het afstuderen in de bestuurskundige context.

Afstuderen op hbo-niveau

“Een afstudeerproces is een complexe interventie waarbij meerdere variabelen een rol spelen die invloed hebben op het effect van afstuderen” (Van der Zouwen et al, 2016, figuur 3). En dat afstuderen staat volgens Van der Zouwen ook niet op zichzelf, het is een onderdeel van een geheel curriculum. Van belang is dat de opleiding een visie heeft op wat in het afstuderen van de student wordt verwacht (Andriessen et al, 2017). “Het doel van het afstuderen is om vast te stellen of de student voldoende bekwaam is om adequaat te handelen in taaksituaties die representatief zijn voor de kerntaken van het beroep waarvoor wordt opgeleid.” (Andriessen et al, 2017, p. 6) Als dit vast gesteld kan worden dan betekent dat, dat de student beroepsbekwaam is. Als onderdeel van de beroepsbekwaamheid vraagt afstuderen op hbo-niveau van professionals dat ze beschikken over een onderzoekende houding, onderzoek van anderen kunnen toepassen en zelf in staat zijn om onderzoek uit te voeren (HBO-raad, 2009). Butter en Andriessen (2014) kenmerken praktijkgericht onderzoek doen als onderzoek dat is ingegeven door een praktijkvraag en waarbij de opgedane kennis bijdraagt aan die praktijk. Ook wel verwoord als het beschikken over onderzoekend vermogen. “De ontwikkeling van onderzoekend vermogen staat ten dienste van het beter uitvoeren van het beroep waarvoor opgeleid wordt en een betere kwaliteit van de daarbij behorende beroepsproducten” (Andriessen & Greve, 2014, p. 2). Het conceptueel model van Andriessen, et al. (2017) geeft inzicht in hoe de verschillende elementen van afstuderen met elkaar samenhangen. En biedt inzicht in de relatie tussen de rol van het toekomstig werkveld en dat wat het onderwijs aan eisen stelt aan de student.

Er zijn verschillende soorten beroepsproducten waarmee kan worden aangetoond een beroepsbekwame professional te zijn die beschikt over onderzoekend vermogen. Losse (2012) beschrijft de verschillende soorten beroepsproducten en geeft aan dat bij ieder product het onderzoekende vermogen een andere invulling krijgt. De handeling is één van die producten. Het wordt gedefinieerd als: “Professioneel gedrag naar cliënt/publiek laten zien waarbij het veelal gaat om een ontwerpcyclus, onderzoekscyclus/of realisatieprocessen” (Losse, 2012, p. 8) Het betekent dus iets doen wat een ander kan opmerken waarbij er vervolgens ook iets ontstaat, impact gecreëerd wordt. Invulling van het type beroepsproduct krijgt betekenis in de eigen praktijk en context. Waarbij Losse (2016) benadrukt dat er voorkomen moet worden dat onderzoekend vermogen losstaat van het beroepsproduct dat de student levert.

Afstuderen op hbo-niveau gebeurt, zoals eerder besproken, meestal met een onderzoek of advies. In het pilotverslag naar de effectiviteit van afstudeeronderzoeken (Van der Zouwen et al., 2016) wordt gesteld als aanleiding van het onderzoek dat er wisselende geluiden zijn over de bruikbaarheid van het onderzoeksrapport van afstudeerders in de praktijk. Tegelijkertijd geven negen van de tien door Van der Zouwen et al. (2016) geïnterviewde studenten aan wat het afstudeertraject in deze vorm heeft bijgedragen aan de groei in competenties. Op het gebied van afstuderen op een handeling zijn dergelijke cijfers niet bekend. Tegelijkertijd weten we dat de handeling als beroepsproduct geschikt is om mee te kunnen aantonen beroepsbekwaam te zijn (Losse, 2012). Onduidelijk is op welke wijze dit invulling krijgt in de specifieke beroepspraktijk. In de effectstudie van Van der Zouwen (2016) wordt aangegeven dat sommige deelnemers aan het onderzoek discussie opwierpen over de vorm van het afstuderen middels een onderzoeksrapport en wordt door de onderzoekers geconstateerd dat vervolgonderzoek dat meer out of the box naar het afstuderen kijkt gewenst is.

Onderzoekend vermogen

Onderzoekend vermogen is onderdeel van de beroepsbekwaamheid van de professional en is een term die veelvuldig terugkomt als het gaat om de kwaliteiten van hbo'ers ten aanzien van het doen van onderzoek (o.a. Butter, 2013; Andriessen, 2014; Verschuren, 2009; Van der Donk & Van Lanen, 2011). Er is veel kennis over het doen van wetenschappelijk onderzoek (o.a. Neumann, 1994, Healey, 2005, Van der Rijst, 2009) maar ook nog veel onduidelijk

over de rol en betekenis van onderzoekend vermogen verbonden aan het aanleren van een beroep zoals dat plaatsvindt in het hbo (Butter, 2015). Binnen Avans Hogeschool wordt ernaar gestreefd dat iedere afgestudeerde een stevige kennisbasis bezit, een breed vaardighedenrepertoire bezit en een kritische, ondernemende, onderzoekende en verantwoordelijke houding toont (Ambitie Avans Hogeschool, 2014; Onderwijsvisie Avans Hogeschool, 2015). Onderzoekend vermogen bestaat uit drie onderdelen, namelijk: het tonen van een onderzoekende houding, het kunnen toepassen van onderzoek van anderen en het zelf onderzoek kunnen uitvoeren. Butter en Andriessen (2014) constateren dat praktijkgericht onderzoek, zoals dat als term gebruikt wordt in het hbo verschillende competenties behoeven. Enerzijds dient de student competenties te bezitten die te maken hebben met het werken in de praktijk en anderzijds moet de student competenties bezitten die gaan over het doen van onderzoek. De HBO-raad beschrijft in de publicatie Kwaliteit als opdracht (2009, p.3) het volgende over waar dat praktijkgerichte onderzoek toe moet leiden en wat de rol van hbo'ers daarin is: "In onze moderne samenleving is het cruciaal dat hbo-bachelors over een onderzoekend vermogen beschikken dat leidt tot reflectie, tot evidence-based practice en tot innovatie." Andriessen (2014) heeft deze enigszins abstracte begrippen meer toegelicht:

1. *Reflectie*: het terugkijken op het eigen handelen in de beroepspraktijk, signaleren wat er (niet) goed ging, dat proberen te verklaren vanuit de kennisbasis en in diezelfde kennisbasis ook de uitgangspunten vinden voor een betere aanpak;
2. *Evidence-based practice*: het gebruiken van de kennisbasis om de juiste handelingen te kiezen;
3. *Innovatie*: het ontwikkelen van nieuwe handelingen en producten om de beroepspraktijk te verbeteren.

Bruggink en Harinck (2012) concluderen dat een onderzoekende houding weinig wordt uitgewerkt in de literatuur met uitzondering van het aanleren van praktische vaardigheden. Er is veel bekend over het aanleren van praktische onderzoeksvaardigheden maar een onderzoekende houding behelst iets anders. Meijer, Geijssel, Kuijpers, Boei, & Vrieling (2016) onderscheiden twee dimensies binnen onderzoek doen. Volgens hen is er een interne, reflectieve dimensie, die verband houdt met de vaardigheid van een persoon om zich nieuwe, professionele kennis en gedrag eigen te maken. En daarnaast onderscheiden ze een meer naar buiten gerichte, kennis-verwervende dimensie die verwijst naar gedrag dat ontstaat vanuit de behoefte om de eigen kennisbasis te vergroten. Volgens de sociaal-constructivistische manier van leren is kennis relatief; het is pas van waarde als het van jou is, als jij er betekenis aan gegeven hebt (Vygotski, 1986). Dit nodigt uit om te kijken naar wat iemand daadwerkelijk doet met de kennis in de praktijk: Hoe de professional handelt en daarbinnen zijn onderzoekend vermogen toont en daarmee kan laten zien beroepsbekwaam te zijn.

Afstuderen in de bestuurskundige context

"In de basis moet een bestuurskundige verstand hebben van beleid (het vinden van kansrijke oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken en problemen) en management (de implementatie van die oplossingen). Het gaat bestuurskundigen er dus om de *juiste dingen* op een *juiste manier* te doen, met oog voor de mogelijkheden en randvoorwaarden van het publieke domein" (Avans hogeschool, Academie voor Veiligheid & Bestuur, 2015, p. 6). Zoals aangegeven heeft een deel van het docententeam parallel lopend aan dit onderzoek in een SKE-traject verder verkend op welke wijze de student dient aan te tonen beroepsbekwaam te zijn en hoe dat samenhangt met de taken zoals die in het werkveld worden verricht. Herkenbaar in deze verkenning, die ook heeft plaats gevonden in samenspraak met het werkveld, is dat bestuurskundige zeer diverse taken verrichten. Zeker niet allemaal te vatten in een onderzoeksrapport.

In het rapport Ambtelijk vakmanschap ('t Hart, 2018, p.15) geeft de auteur een nieuwe duiding, op de eerder geformuleerde lessen voor publieke managers (Noordegraaf, Geuijen, & Meijer, 2011), en in minder ambitieuze vorm kan gesteld worden dat ook startende professionals te maken krijgen met deze zeven lessen in de beroepspraktijk van de bestuurskunde. Deze lessen zijn:

1. *Sla de problemen niet plat*, 2. *Heb oog voor veranderingen in 'de wereld'*, 3. *Relativeer het vertrouwen in instrumenten*, 4. *Zoek en combineer steeds nieuwe kennis*, 5. *Focus op publieke waarde*, 6. *Stel steeds de vraag: doen we het wel goed en doen we wel het goede?*, 7. *Reflectie is geen luxe maar noodzaak*.

De lessen gelden voor overheidsmanagers maar zijn herkenbaar voor wat betreft de gevraagde competenties van bestuurskunde studenten (Avans Hogeschool, 2015). Het legt de koppeling van enerzijds het belang van kennis, verder kunnen en durven zoeken dan dat wat je al weet én het kritisch op jezelf kunnen zijn middels reflectie. "De moderne ambtenaar moet resultaatgericht zijn, over de grenzen van de eigen afdeling en discipline kunnen opereren. Bewust zijn van wat er in de samenleving speelt en daarop in kunnen spelen met gevoel voor de politieke implicaties van zijn gedrag. En vooral, maar dat accent leggen wij, moet hij of zij steeds in staat zijn zich aan te passen aan veranderende omstandigheden. Juist in een politiek gestuurde organisatie is die laatste eigenschap van heel groot belang" (Van den Bosch & Kluijtmans, 2010, p. 215).

Toespitsing

Het theoretisch kader toont dat het professioneel handelen verbonden is aan het tonen van een onderzoekende houding. Om aan te kunnen tonen dat de student beroepsbekwaam is dient hij prestaties te leveren en dat middels beroepsopdrachten inzichtelijk te maken voor de opleiding. We weten dat de handeling daarvoor een passende wijze kan zijn, maar weten niet hoe deze prestatie invulling krijgt in de specifieke beroepspraktijk. Met het doel om bij te dragen aan de ontwikkeling van een afstudeertraject waarin het mogelijk is om af te studeren op een handeling voor studenten Bestuurskunde, is gekomen tot de volgende onderzoeksvraag die in dit onderzoek centraal staat:

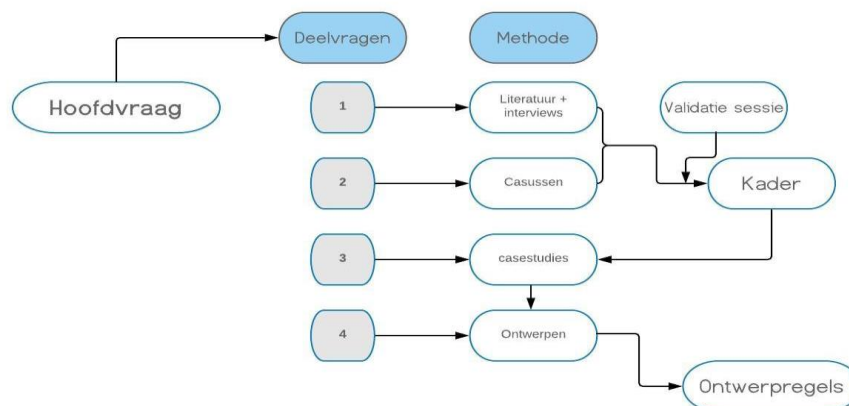
Welke ontwerpregels ondersteunen bij het creëren van een afstudeertraject voor bestuurskunde studenten die afstuderen middels het verrichten van handelingen?

Deze hoofdvraag kan worden toegespitst in de volgende deelvragen die nodig zijn voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag:

1. Hoe kijkt het werkveld aan tegen bestuurskundig handelen en wat verwachten zij van een beroepsbekwame professional?
2. Welke ervaringen zijn opgedaan bij verschillende casussen in het huidige afstudeertraject?
3. In hoeverre zijn de elementen uit deelvraag 1 en 2 herkend in de pilot van de opleiding Bestuurskunde (de twee casestudies), waarbij is afgestudeerd op handelingen?
4. Tot welke ontwerpregels leiden de uitkomsten van de beantwoording van deelvraag 1 t/m 3?

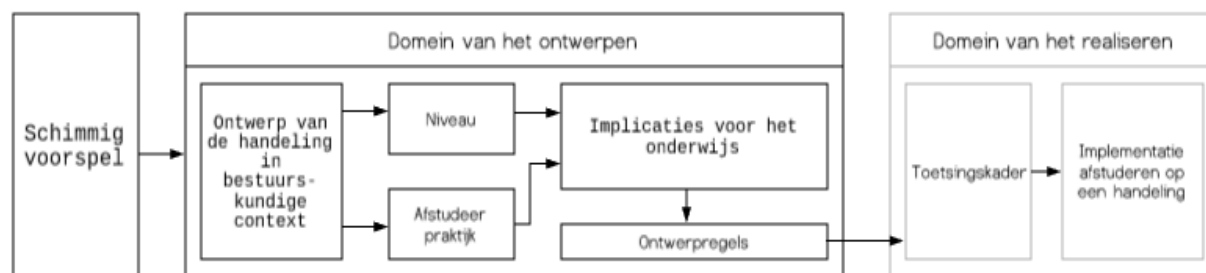
Methode

Onderzoeksoopzet

Figuur 1: Onderzoeksdesign

In figuur 1 is te zien hoe het onderzoeksdesign van dit onderzoek eruit ziet. Het onderzoek is algemeen kwalitatief van aard, heeft zich gericht op personen en heeft daarnaast een verkennend karakter. Het kenmerkt zich als één van de fasen van ontwerpgericht onderzoek (van Aken & Andriessen, 2011). Tegelijkertijd zijn er evaluatieve onderzoeksvragen gesteld die bijdragen aan meer kennis over wat wel en niet werkt in de praktijk. In figuur 2 is te zien dat binnen ontwerpgericht onderzoek verschillende fasen zijn te onderscheiden. Het start met het schimmig voorspel waarin een vraagstuk ontstaat. Van daaruit volgt een behoefte naar meer inzicht of een oplossing voor het probleem, en ontstaat het domein van ontwerpen. Tot slot volgt het domein van realiseren waarin een ontwerp wordt gebouwd en geïmplementeerd (Van Aken & Andriessen, 2011). In figuur 2 is te zien dat in dit onderzoek het domein van ontwerpen centraal heeft gestaan met als doel om te komen tot ontwerpregels.

Figuur 2: Samenhang in ontwerpnd onderzoek gebaseerd op Van Aken & Andriessen, 2011, p. 43 en de focus van dit onderzoek

Binnen dit specifieke onderzoek was behoefte aan meer kennis over het aantonen van beroepsbekwaamheid middels het verrichten van handelingen. Uiteindelijk moet het leiden tot een ontwerp van afstuderen op handelingen. Binnen een ontwerpgericht onderzoek wordt een cyclus doorlopen waarbij ook het testen (valideren) van het model in de praktijk onderdeel is. Net zoals het daadwerkelijk bouwen van het model valt dit buiten de scope van het onderzoek. Binnen een ontwerpgericht onderzoek is normaalgesproken de uitkomst van het domein van ontwerpen het uiteindelijke ontwerp. Binnen het domein van ontwerpen is dan al de ruimte geweest om het ontwerp te toetsen in de praktijk. In de praktijk van dit onderzoek was deze gelegenheid er niet. Er is er daarom voor gekozen om nog niet een ontwerp te presenteren als uitkomst maar ontwerpregels die gebruikt kunnen worden om het ontwerp te kunnen bouwen.

Ontwerpgericht onderzoek kent twee belangrijke stromingen namelijk: de kennisstroom en de praktijkstroom (van Aken & Andriessen, 2011). In dit onderzoek zijn vanuit de beide stromingen elementen onderzocht om te komen tot zoveel mogelijk inzichten vanuit verschillende invalshoeken. Bij de kennisstroom is het doel om ofwel bestaande kennis te mobiliseren, meer boven tafel te krijgen of expliciet te maken of om nieuwe kennis te genereren. Binnen de praktijkstroom gaat het erom dat je iets uit probeert en van die ervaring zoveel mogelijk probeert te leren. Hieronder zullen de beide stromingen en zoals ze in dit onderzoek zijn toegepast worden toegelicht.

De kennisstroom bestond in dit onderzoek uit het dieper verkennen van de literatuur over het handelen van bestuurskundigen. Omdat die inzichten, en dan met name specifiek in de verbinding naar startende bestuurskundige professionals beperkt zijn, is nader onderzoek gedaan in het werkveld van bestuurskundigen.

Idealiter bestaat de praktijkstroom volgens de theorie uit het gericht inzetten van een interventie waarmee je het te ontwikkelen model in de praktijk test. In dit onderzoek was deze gelegenheid er niet en is de praktijkstroom door de onderzoekster vrij vertaald gezien de behoefte aan ervaringen uit de praktijk. De praktijkstroom bestond daarmee uit 1. Het bekijken van casussen van studenten die zijn afgestudeerd in het reguliere afstudeertraject (zie bijlage C verschillen afstudeertrajecten) van de opleiding maar volgens hun beoordelaars meer gedaan zouden hebben dan het uitvoeren van hun onderzoek en het schrijven van een onderzoeksrapport. En 2. Door het bekijken van twee casestudies van studenten die als onderdeel van een pilot-traject zijn afgestudeerd op het verrichten van handelingen (zie bijlage E achtergrondinformatie pilot-traject). Er is dus niet gestuurd op de ervaringen in de praktijk op basis van een ontwerp wat is gepresenteerd, desalniettemin waren de ervaringen in de praktijk te waardevol om niet mee te nemen in dit onderzoek en is ervoor gekozen op deze wijze de praktijk te betrekken.

Er is in dit onderzoek gebruik gemaakt van verschillende onderzoeksmethoden om een zo betrouwbaar mogelijk beeld te krijgen en vanuit verschillende invalshoeken informatie te verkrijgen zodat de ontwerpregels waarnaar gezocht wordt als stevig gezien kunnen worden.

Onderzoekseenheden

Voor de beantwoording van deelvraag 1 zijn drie individuele interviews gehouden met professionals uit het werkveld. De professionals die zijn geïnterviewd zijn via purposive sampling gekozen op basis van een aantal criteria. Deze criteria zijn: aantal jaren ervaring in het werkveld (> 10 jaar), diversiteit in bestuurskundige rol (op basis van de profielen bestuurskunde Avans Hogeschool, 2017) en de betrokkenheid bij de opleiding Bestuurskunde. Uit het beschikbare netwerk van de opleiding aan betrokken professionals zijn op basis van deze criteria drie respondenten gekozen. De gekozen respondenten hebben alle drie meer dan 10 jaar werkervaring en zijn daarmee in staat te reflecteren op hun eigen rol maar kunnen door hun ervaring ook iets zeggen over de verwachtingen van een beroepsbekwame professional. Deze professionele distantie en reflectie is nodig om zinvolle inzichten te krijgen over het handelen van bestuurskundigen. Zij hebben daarnaast allen ervaring met het begeleiden van studenten en/of starters

(zie bijlage A kenmerken respondenten). De respondenten zijn per mail of telefonisch benaderd voor een interview en zijn allen in de periode van 1 maand geïnterviewd.

Voor de beantwoording van deelvraag 2 zijn drie studenten, hun beoordelaars en één praktijkbegeleider geïnterviewd (zie bijlage A kenmerken respondenten). De studenten zijn door de docenten in het team aangedragen omdat zij aangaven dat de studenten tijdens hun afstudeertraject niet goed uit de voeten leken te kunnen met de opdracht om een onderzoeksverslag te schrijven over dat wat zij gedaan hadden in de praktijk. De beoordelaars spraken daarbij over termen als het professioneel handelen van de studenten dat centraal heeft gestaan in het afstudeertraject. De beoordelende docenten gaven aan dat zij de studenten in de knel zagen komen met het opschrijven van de resultaten die zij hebben gerealiseerd of dat zij als docent zelf moeite hadden om op afstand te beoordelen wat de student in de praktijk had gedaan. Om meer zicht te krijgen op wat deze studenten dan in die praktijk hebben gedaan en welke eventuele mismatches er waren zijn door de onderzoekster interviews gehouden met de drie studenten, de drie beoordelende docenten en één praktijkbegeleider uit het werkveld.

De uitkomsten van deelvraag 1 en 2 zijn door een membercheck te doen gevalideerd. De uitkomsten hebben als input geleid tot een kader met discussiepunten (Matthew, Huberman, & Saldaña, 2014) en zijn voorgelegd aan een reviewpanel van docenten betrokken bij het afstudeertraject. Hiervoor is een panel samengesteld van verschillende inhoudelijk experts betrokken bij het onderzoek. In dit panel hebben zitting genomen: de opleidingscoördinator, de afstudeercoördinator, de docent onderzoeksvaardigheden, een onderwijscommissie lid en een docent bestuurskunde.

De beantwoording van deze deelvragen vormen, nadat dit is gevalideerd door een commissie van docenten, gezamenlijk het kader voor het toetsen van de casestudies die in deelvraag 3 centraal stonden. Hiervoor zijn twee casestudies onderzocht. Deze casestudies bestonden uit twee trajecten van afstuderen van studenten die zijn afgestudeerd op een handeling middels een pilot traject (zie bijlage E kenmerken pilot-afstudeertraject). Binnen de casestudies zijn verschillende casus-kenmerken onderzocht. Zoals de begeleidingsgesprekken tussen student en begeleider van de opleiding, de eindproducten van studenten, het eindassessment van studenten en een evaluatiegesprek tussen de opleiding en praktijkorganisatie. Een casestudy is vooral interessant als je goed begrip wilt krijgen van de context van het onderzoek en de processen die worden doorlopen (Saunders, Lewis, Thornhill, Booi, & Verckens, 2016). In dit onderzoek heeft de onderzoekster de casestudies gebruikt om het kader te toetsen en van daaruit ontwerpregels te formuleren.

De beantwoording van deelvraag 4 heeft plaats gevonden door de uitkomsten van de deelvragen te vertalen naar ontwerpregels. Dit is gedaan door de resultaten van de deelvragen te operationaliseren naar ontwerpregels en de resultaten te vertalen naar concrete toepassing in de praktijk.

Meetinstrumenten

Voor het verkrijgen van antwoord op deelvraag 1 zijn open interviews gehouden waarbij verhalen opgehaald zijn en antwoord gezocht is op de vraag hoe het werkveld aankijkt tegen het professioneel handelen binnen de context van de bestuurskunde. Hiervoor zijn diepte-interviews gehouden (Baarda et al., 2013) waarbij de professionals zijn bevraagd aan de hand van een aantal topics (zie bijlage A). Vanuit de waarde van het begrip onderzoekend vermogen als onderdeel van de beroepsbekwaamheid is specifiek doorgevraagd op de wijze waarop de professionals in hun handelen de drie uitkomsten van onderzoekend vermogen laten terugkomen, namelijk: werken aan innovaties, dat gebaseerd op kennisbronnen doen en reflecteren op het eigen handelen. Deze elementen zijn terug te herkennen in de topics van de interviews. Daarnaast is specifiek gevraagd naar de verwachtingen van beroepsbekwame professionals van de professionals uit het werkveld.

Voor de beantwoording van deelvraag 2 is gekeken naar casussen van drie studenten die gedurende hun afstuderen niet goed uit de voeten leken te kunnen met een onderzoeksverslag als eindproduct van hun afstuderen. Er is specifiek gekeken naar hoe het afstuderen van deze studenten eruitzag en op welke wijze het onderzoekend vermogen daarin terug te zien was en of er eventueel sprake was van een mismatch tussen dat wat de studenten in de praktijk hebben gedaan en wat school van hen wenste te zien als verantwoording. Hiervoor zijn interviews gedaan met de beoordelende docenten van deze studenten, zijn de studenten geïnterviewd en is met één praktijkbegeleider van een van de studenten gesproken (zie bijlage A kenmerken respondenten). Middels een validatiesessie heeft een membercheck van het kader plaatsgevonden (Lincoln & Gubba, 1985 in Opdenakker, 2011). Uitkomsten van de membercheck zijn door de onderzoekster geïnterpreteerd en verwerkt in het conceptkader waarmee deelvraag 3 is beantwoord.

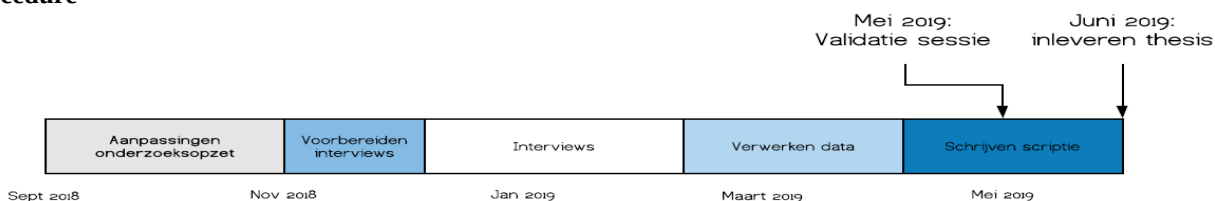
Voor de beantwoording van deelvraag 3 is gekeken naar twee casestudies waarbij studenten het proces van afstuderen op een handeling hebben doorlopen bij wijze van experiment. Er is gekeken in hoeverre de kenmerken vanuit het kader te herkennen zijn in de praktijk van de casestudies. Om een goed begrip te krijgen van de casestudies zijn er verschillende onderzoeksinstrumenten ingezet (Yin, 2009). Door middel van participatieve observatie zijn de begeleidingsgesprekken en de eindbeoordeling van de studenten onderzocht. Hierbij zijn de gedragingen, houdingen

en activiteiten van de betrokkenen geobserveerd, de onderzoekster heeft daarbij een verholde houding aangenomen. Middels een diepte-interview (Saunders et al., 2016) met de betreffende studenten na afloop van het afstudeertraject is onderzocht hoe de studenten het traject hebben ervaren. Hierbij zijn bewust de belevingen, interpretaties en ervaringen van de student geprobeerd te achterhalen. Daarnaast zijn ook de ingeleverde eindproducten van de studenten door middel van een documentanalyse onderzocht. Ten slotte is de onderzoekster na afloop van het pilottraject aanwezig geweest bij een evaluatiegesprek tussen de opleiding en het werkveld waar de stage is uitgevoerd. Ook hier is door middel van participatieve observatie gekeken of er sprake was van bepaalde gedragingen en of houdingen. Om de casestudies te kunnen onderzoeken is gebruik gemaakt van triangulatie en zijn verschillende onderdelen van de casestudies bekeken. Omdat het hier ging om een eenmalige ervaring is ervoor gekozen om de beide studenten die onderdeel waren van deze pilot te onderzoeken. Hiermee wordt bijgedragen aan het creëren van een zo betrouwbaar mogelijk beeld van de ervaringen.

De beantwoording van deelvraag 4 heeft plaats gevonden door de elementen die ontstaan zijn vanuit de beantwoording van de eerste drie deelvragen te vertalen naar ontwerpregels.

Gedurende het gehele onderzoekstraject is op verschillende moment gebruik gemaakt van de kennis van experts en critical friends om de betrouwbaarheid van het onderzoek te vergroten. Bij de start van het onderzoek is het onderzoeksdesign en zijn de voorgenomen interviewtopics voorgelegd en gecheckt, gedurende de dataverzameling zijn de voorlopige concepten gespiegeld en daar waar nodig naar aanleiding van discussiepunten aangepast en gedurende de analyse is bij één van de transcripties gebruik gemaakt van een tweede codeur van de data die haar bevindingen heeft gespiegeld aan de codering van de onderzoekster. Naar aanleiding van een kritisch gesprek over de interpretaties daarvan is de verdere codering door de onderzoekster uitgevoerd. De feedback heeft geleid tot aanscherping van de codes. Voorbeeld van de aanpassing is dat in eerste instantie een code houding en gedrag is gemaakt die op basis van feedback van de tweede codeur is aangepast naar soft-skills wat een betere duiding van de data gaf.

Procedure

Figuur 3: procedure onderzoek masterthesis

Uitvoering van het onderzoek heeft plaats gevonden tussen november 2018 en mei 2019. In november en december 2018 zijn de interviews voorbereid door middel van het opstellen van de lijst met topics en zijn de respondenten benaderd. In de periode januari en februari 2019 zijn alle 11 respondenten geïnterviewd. Gedurende de eerste interviews met de professionals uit het werkveld bleek dat sommige concepten gezien het belang wat daaraan werd gegeven steviger terug moesten komen. Er hebben toen aanpassingen plaats gevonden in de lijst met topics. In de periode daaropvolgend heeft uitwerking en de analyse van de verzamelde data centraal gestaan en vanaf mei 2019 is begonnen met het schrijven van de thesis waarbij de verzamelde data is verwerkt.

Data-analyse

Alle gesprekken met de respondenten in dit onderzoek zijn opgenomen en de geluidsopnamen hiervan zijn omgezet naar geschreven tekst met behulp van het programma transcribe.wreally. Voor de analyse van de uitgeschreven gesprekken heeft codering van de tekst plaats gevonden door de verslagen te importeren in het analyseprogramma Nvivo en de betekenisvolle fragmenten inductief te coderen. De codeboom is opgenomen in bijlage B. De codering heeft in twee rondes plaatsgevonden. Allereerst is op basis van de data doorgenomen welke fragmenten betekenisvol zijn en zijn vervolgens daaruit kenmerken gehaald. Vervolgens is op basis van de topics gekeken welke kenmerken daarnaast nog zijn herkend. In een tweede ronde is deze exercitie verder verdiept en is nogmaals geanalyseerd welke kenmerken specifiek naar voren komen. Een voorbeeld: het begrip soft-skills van een bestuurskundige komt naar voren in de data. Er is een code soft-skills aangemaakt. Binnen deze code zijn verschillende elementen opgemerkt door de respondenten. Hiervoor zijn verschillende subcodes aangemaakt zoals: luisteren, perspectief van de ander zien, tegengeluid geven etc.

Beantwoording van deelvraag 1 heeft plaats gevonden door in de verwerking van de data er voor te kiezen om de hoofdcodes, die vervolgens weer zijn opgedeeld in subcodes, te beschrijven aan de hand van de gevonden data

en deze te koppelen aan gevonden literatuurinzichten. Zo heeft verrijking van de gevonden data plaats gevonden en kan de onderzoekster een beeld schetsen van de belangrijke kenmerken van een bestuurskundige handeling verbonden aan belangrijke theoretische inzichten hierover (Reichert, 2007). Door de verhalen, opgehaald uit de interviews met de bestuurskundige professionals, te coderen zijn er 63 fragmenten inductief gecodeerd. Deze fragmenten zijn vervolgens weer opnieuw geanalyseerd en van daaruit zijn er 56 sub fragmenten gecodeerd. Gedurende het eerste interview kwam het begrip grenzen sterk naar voren. Vanuit het belang van dit begrip binnen bestuurskundig handelen wat ook blijkt uit de literatuur is dit kenmerk specifiek toegevoegd aan de lijst met topics voor de nog resterende interviews.

Voor de beantwoording van deelvraag 2 zijn interviews gehouden met 7 respondenten, 3 van deze respondenten zijn de studenten die in de periode januari tot juni 2018 zijn afgestudeerd. Daarnaast is gesproken met de drie beoordelende docenten van het afstuderen van deze studenten en is er gesproken met één van de praktijkbegeleiders van één van de studenten. Zij zijn allen uitgevraagd op hoe het traject van afstuderen van de betreffende student eruitzag en welke elementen daarin terugkwamen. Er is specifiek doorgevraagd op de aard van de opdracht (de tot stand gebrachte innovatie), de methode die is gebruikt en de houding die daarvoor nodig was. En de eventuele mismatch daarin ten aanzien van wat voor de opleiding moest worden aangetoond en dat wat de student tegenkwam in de praktijk. De verzamelde data is wederom inductief gecodeerd. Er zijn 54 fragmenten gecodeerd in de eerste ronde in 25 codes, in een tweede ronde zijn vervolgens nog eens 18 fragmenten gecodeerd in subcodes.

De analyse zoals die is ontstaan door de beantwoording van de deelvragen 1 en 2 is door de onderzoekster ter validatie voorgelegd aan een commissie van intern betrokkenen docenten van de opleiding. Hierbij zijn de tot dan toe gevonden uitkomsten gecomprimeerd tot een kader en discussiepunten. Dit is voorgelegd aan het reviewpanel tijdens een groepsbijeenkomst en zij hebben een membercheck gedaan op het voorlopig kader. Er is van deze sessie ook een geluidsopname gemaakt en deze is getranscribeerd. Vanuit deze transcriptie zijn de betekenisvolle fragmenten geselecteerd en gebruikt om het eerste kader aan te scherpen.

Voor de beantwoording van deelvraag 3 is het kader getoetst aan de ervaringen zoals die in de praktijk zijn opgedaan met twee pilot-trajecten van afstuderen op een handeling. Hiervoor zijn de volgende databronnen gebruikt: geluidsopnamen van tussentijdse voortgangsgesprekken, geluidsopnamen van de eindassessments, de eindproducten van de studenten, getranscribeerde verslagen van interviews met de studenten en na afloop van het traject een observatie van een evaluatiegesprek tussen de opleiding en de praktijkorganisatie. Al deze data zijn gebruikt om een beeld te krijgen van de cases en om een vergelijking te kunnen maken met het kader. De betekenisvolle fragmenten vanuit deze data zijn gebruikt om te toetsen aan het voorlopig kader en hebben bijgedragen aan de uiteindelijke ontwerpregels.

Voor de beantwoording van deelvraag 4 zijn de kenmerken die vanuit de data naar voren zijn gekomen vertaald naar ontwerpregels. Dit is gedaan door de opvallendheden en mismatches die in de beantwoording van de deelvragen naar voren is gekomen als input te gebruiken voor de belangrijke elementen in het creëren van een ontwerp.

Resultaten

De resultaten, gebaseerd op de gehouden interviews en overige geanalyseerde data, worden hieronder per deelvraag besproken. De resultaten worden, gezien het kwalitatieve karakter van dit onderzoek, steeds verrijkt door middel van uitspraken van de respondenten. Achter de uitspraken is tussen haakjes steeds aangegeven van wie deze uitspraak is. Daar waar kenmerken vanuit de data worden gepresenteerd zijn deze altijd op alfabetische volgorde weergegeven.

Deelvraag 1: Hoe kijkt het werkveld aan tegen bestuurskundig handelen en wat verwachten zij van de beroepsbekwame professional?

In de beschrijving van de resultaten zal ingegaan worden op het beschrijven van hoe het bestuurskundig handelen in de praktijk eruit ziet volgens de professionals en op welke wijze daarin de aspecten van onderzoekend vermogen terug komen. Daarbij zal ook aandacht zijn voor op welke wijze de professionals hun handelen inzichtelijk maken. En wat de professionals van de beroepsbekwame bestuurskundige professional verwachten.

Vanuit de gecodeerde interviews met de drie respondenten is gekomen tot zeven belangrijke kenmerken van bestuurskundige handelingen. Deze zeven kenmerken zijn door alle geïnterviewden genoemd bij de omschrijving van het handelen binnen hun werkzaamheden. Deze kenmerken zijn vervolgens gekoppeld aan theoretische inzichten over bestuurskundig handelen en de elementen van onderzoekend vermogen. De kenmerken zijn: 1. Grenzen, 2. Kennis, 3. Methode, 4. Positie, 5. Reflectie, 6. Rol en 7. Soft-skills

De kenmerken worden besproken en toegelicht op basis van de uitspraken van de respondenten en de theoretische inzichten, er is gekeken in hoeverre deze op elkaar aansluiten en gezamenlijk een beeld geven.

1. Grenzen

Het aanlopen tegen grenzen en kunnen functioneren over de grenzen van je eigen organisatie is iets wat in het eerste interview als element van bestuurskundig handelen naar voren kwam. In de literatuur spreekt men over boundary spanners (Edelenbos & Van Meerkerk, 2018) die proactief de organisatieomgeving dienen te scannen. In de navolgende interviews is vanuit het belang van dit aspect doorgevraagd op dit kenmerk. De respondenten benadrukken het belang van buiten de grenzen kunnen denken als bestuurskundige. De volgende uitspraak geeft hiervan een illustratief beeld:

- *Nou wat al een aantal jaren speelt en wat 20 geleden eigenlijk niet speelde dat is dat er bijna niks meer is wat je alleen op kunt lossen of met alleen je team op kunt lossen. Daar zijn bijna altijd meerdere partijen voor nodig en je moet dus altijd over de grenzen van je eigen vak heen kijken. (uitspraak respondent 2)*

2. Kennis

De professionals zijn uitgevraagd op welke kennis zij inzetten om vorm te kunnen geven aan hun handelen. Daarbij is het begrip kennis op te delen in een aantal elementen. De professionals geven allemaal aan dat kennis van de bestuurskundige context van belang is. Daarbij worden voorbeelden gegeven die gaan over kennis van het begrijpen van verschillende sturingsprincipes, kennis over culturen en kennis van het werken in multi-actor omgevingen. De professionals beamen allen het belang van het onderbouwde handelen en lijken daarmee een koppeling te maken naar het element van evidence-based werken vanuit het begrip onderzoekend vermogen. Maar een belangrijk begrip in kennis is daarnaast tacit knowledge (Nonaka & Takeuchi, 1994) “het is kennis die zo geworteld is in het eigen handelen dat het nauwelijks meer als kennis benoemd kan worden” (Veldkamp, 2017, p. 495). Eén van de respondenten doet een uitspraak over dat je niet kunt weten dat wat je niet weet maar beschrijft dat zij ooit een boekje las met literatuur over hoe je projecten aanstuurt en doet daarbij de volgende uitspraak:

- *En het grappige is dat heel veel van wat daarin stond herkende ik ook uit mijn eigen praktijk, deed ik ook ik was me er alleen niet zo van bewust. We doen van alles en we zijn ons er niet zo bewust van waarom we dat doen. Als je dat wat beter weet dan kan je het in een keer ook veel gericht inzetten en dan word je ook effectiever. (uitspraak respondent 2)*

Daarnaast geeft een van de andere respondenten ook aan dat de kennis vanuit de opleiding steeds meer plaats heeft gemaakt voor het handelen op basis van levenservaring. De respondent verwijst hiermee naar kennis die dusdanig geïnternaliseerd is dat niet meer expliciet gemaakt kan worden om wat voor soort kennis het hier gaat en dus verwezen wordt naar de ervaringen van de professionals. Kennis expliciet maken vanuit de interviews met het werkveld is naast de benoemde praktische zaken, of de zaken die bij de professionals erg actueel zijn lastig gebleken.

3. Methode

Gezien het belang van methodisch werken als kernbegrip binnen onderzoekend vermogen zijn de professionals gevraagd naar hoe zij werken aan het realiseren van verandering/innovatie. Daarbij is doorgevraagd op de aanpak die de professionals daarbij gebruiken. De volgende onderdelen zijn in de codering van de tekstfragmenten herkend als methode om tot innovatie te komen: 1. Alternatieven in beeld brengen, 2. Analyseren, 3. Proces ontwikkelen en 4. Projectmatig werken

Met name het analyseren wordt door de professionals veelvuldig aangegeven als belangrijk onderdeel in het handelen van een bestuurskundige. Hierbij wordt het belang aangegeven van eerst goed weten wat er nu eigenlijk speelt en wat daarin de rol van jou als bestuurskundige is. Dit sluit aan bij de zeven lessen zoals geformuleerd in het theoretisch kader van 't Hart (2017) dat problemen niet platgeslagen dienen te worden en ook niet eenduidig bekeken dienen te worden maar dat een analyse van het vraagstuk van belang is waarbij er steeds de vraag gesteld dient te worden of het juiste wordt gedaan of dat iets anders nodig is in de context van het vraagstuk.

4. Positie

Over de positie van de bestuurskundige professionals valt te constateren dat er een belangrijk verschil is van waaruit de professional zich manifesteert in de organisatie. Uit de gecodeerde fragmenten blijkt dat er een onderscheid is in de professional die zich meer beweegt vanuit een onpartijdige rol en wat op afstand van de inhoudelijke scenario's blijft of de professional die een positie inneemt vanuit een meer partijdige rol binnen de organisatie. Uitspraken die hier een goed beeld van geven zijn:

- *Ik denk dat dat er toch wel in zit dat ik niet zozeer zelf iets vind maar dat ik als bestuurskundige boven het zowel praktische als politieke speelveld probeer te blijven hangen en daarmee zeg maar bestuurders in hun eigen besluitvorming en beeldvorming steeds mee kan nemen in of dat voorgenomen besluit goed is. (uitspraak respondent 1)*
- *Maar je kunt gaan kijken hoe ze het ergens anders doen en soms zeggen we dan oh dat willen wij ook. (uitspraak respondent 2)*

Waarbij de eerste uitspraak heel duidelijk gaat over het bewust kiezen van een rol die echt boven het speelveld hangt en daarmee niet draait om de eigen positie en het tweede fragment gaat over het leren van anderen en van daaruit

proberen verandering en of nieuwe perspectieven in de eigen organisatie te brengen en meer vanuit de partijdige eigen rol opereert. Het belang van het nadenken over de positie die je inneemt en wat dat betekent voor je houding wordt door de respondenten aangegeven.

5. Reflectie

Reflectie is een belangrijk begrip in het handelen van een professional en ook een belangrijk onderdeel van het onderzoekend vermogen tonen. Wie niet terugkijkt kan ook niet vooruitkijken. Ook de bestuurskundige professionals benoemen reflectie als onderdeel van hun handelen. Daarbij beschrijven zij vooral het proces wanneer zij merken dat ze niet effectief zijn en op welke wijze ze daarbij terugkijken naar hun eigen rol daarin.

- *Als mensen tegen gaan hangen of in discussie gaan over hoe ik het doe of, dat is overigens niet altijd een teken dat ik het verkeerd doe, als ik niet het gesprek krijg wat ik had willen hebben. (uitspraak respondent 1)*

Een belangrijk onderdeel van het kunnen tonen van onderzoekend vermogen is het laten zien dat je in staat bent te reflecteren op de gekozen methode en de consequenties daarvan en wat dit betekent voor het toekomstig eigen handelen. Uit de data blijkt vooral dat de professionals hun eigen handelen toetsen en dat met name doen door het te bespreken met anderen (collega's) of constateren dat zij anders moeten handelen door observaties van het gedrag van anderen.

6. Rol

Over de rol van de professionals in de organisatie kan gesteld worden dat deze verschillend zijn. Gezien de opzet van het onderzoek is dit begrijpelijk want de drie professionals zijn mede op basis van hun verschillende rollen geselecteerd. Duidelijk is wel dat de rol die de professionals bekleden ook divers is en daarmee dus ook de wijze waarop zij invulling geven aan het vervullen van handelingen. Er is binnen de bestuurskunde ook een grote diversiteit aan rollen en omgevingen waarbinnen je terecht kunt komen. In de interviews werd door de respondenten vooral ingegaan op de verantwoordelijkheid die de rol van de bestuurskundige vraagt om, naast een adviserende rol, sturend te zijn in het proces door te zorgen voor mobilisatie of verbinding. In de volgende uitspraak wordt hiervan een beeld gegeven:

- *Nou volgens mij hangt het ook af van het werk wat je doet. En hebben wij steeds meer de discussie van we moeten er vanaf dat iedereen alles moet kunnen. Maar volgens mij moet je goed kunnen analyseren; wat is er aan de hand. Nou moet je als team, laat ik het dan zo zeggen wat wij als organisatie in huis moeten hebben is goed kunnen analyseren daarover vervolgens goed kunnen kijken van wat er is aan de hand maar daar ook een advies over kunnen geven richting bestuur. (uitspraak respondent 2)*

7. Soft-skills

'Zachte' vaardigheden zoals die zijn herkend in de data zijn belangrijk in de rol van de bestuurskundige. Onder soft-skills wordt verstaan de persoonlijke vaardigheden, de doelen, de motivatie en voorkeuren van iemand die bijdragen aan het functioneren in de praktijk (Heckman & Kautz, 2012). De volgende kenmerken zijn herkend als soft-skills: 1. Creatief zijn, 2. Doelgericht & doortastend zijn, 3. Draagvlak kunnen creëren, 4. Gezag hebben, 5. Tegengeluid kunnen bieden, 6. Voorbeeldrol hebben, 7. Aanpassingsvermogen tonen, 8. Luisteren, 9. Perspectief van de ander zien en 10. Verbinden

In de door Dickinson, Needham, Mangan & Sullivan (2019) omschreven toekomstige bestuurskundige omgeving speelt de technische kennis om processen vorm te geven nog steeds een rol, maar wordt ook het belang van 'soft skills' benadrukt om de nodige mobilisatie en verbinding te kunnen creëren. In meerwaarde van de bestuurskunde (Aardema, Derksen, Herweijer & de Jong, 2010) hebben Van den Bosch & Kluijtmans een eigen vertaling gemaakt van het door Lepak & Schnell (1999) ontwikkelde model. Daarin is de mate van politieke sturing groot en moet de professional vooral algemene competenties bezitten.

Dit zien we ook terugkomen in de gehouden interviews. Hierin wordt niet alleen ingegaan op de verantwoordelijkheid die de rol van de bestuurskundige vraagt om sturend te zijn in het proces, maar vooral ook de vaardigheden die hiervoor nodig zijn. Daarnaast is opvallend dat bij het vragen naar gebruikte kennis en methodes ook veelvuldig sociaal-emotionele vaardigheden en levenservaring worden genoemd als belangrijke middelen die door de professionals worden ingezet in hun dagelijkse werk. Een mooi voorbeeld hiervan is de volgende uitspraak:

- *Het begint voor mij bij levenservaring. Humans are best in being human. Waar ik ooit gestart ben met de kennis vanuit mijn opleidingen is die wat verder naar achter geschoven en is voor mij het allerbelangrijkste goed aanvoelen wat de ander bedoeld. Dus eigenlijk meer sociaal-emotionele skills dan inhoudelijke skills. (uitspraak respondent 3)*

Niet alleen naar het handelen zelf maar ook naar de impact van dat handelen is gevraagd. Voorbeelden die worden genoemd door de professionals zijn: 1. Advies geven, 2. Bijeenkomsten organiseren, 3. Interne organisatie verandering, 4. Normalisatie van een situatie of van relaties en 5. Verandering in de samenleving. Deze uitkomsten van het handelen van professionals geven een beeld van waar de handelingen toe kunnen leiden. Dit is van belang om

te weten omdat dit meer beeld en inzicht geeft in waaraan gedacht kan worden in termen van het aantoonbaar maken van het handelen.

In de beantwoording van deelvraag 1 wordt tevens beschreven hoe de bestuurskundig professionals aankijken tegen de rol van de beroepsbekwame bestuurskundige professionals en welke verwachtingen zij specifiek hebben bij het handelen van de starters. Hierbij is onderscheid gemaakt in uitspraken die zijn gedaan over het startniveau van de professional en het kunnen waarnemen van de impact van een starter. De volgende aspecten zijn in de data naar voren gekomen als het gaat om belangrijke elementen voor een beroepsbekwame bestuurskundig professional: 1. Authentiek zijn, 2. Brede perspectief bekijken, 3. Doortastend zijn, 4. Hulp vragen, 5. Initiatief nemen, 6. Inzicht in hoofd en bijzaken hebben, 7. Netwerk kunnen bouwen, 8. Open zijn, 9. Ordenen en organiseren, 10. Presenteren, 11. Reflectief zijn en 12. Verbinding maken.

Het gaat met name om vaardigheden en houdingsaspecten die als belangrijk worden benoemd. Voor een groot deel zijn daarin ook weer de soft-skills herkenbaar. Bij deelvraag 1 bleek al dat soft-skills een belangrijk onderdeel van de bestuurskundige handeling vormen.

Ten aanzien van het begrip onderzoekend vermogen zijn met name de volgende kenmerken zoals door de professionals benoemd interessant: 1. Het brede perspectief kunnen zien, 2. Doortastend zijn en 3. Inzicht in hoofd- en bijzaken hebben.

Met het begrip doortastend zijn werd door de professionals verwezen naar het in staat zijn om dingen voor elkaar te krijgen in de organisatie. Wil je als professional kunnen bijdragen aan innovatie is dit van belang. Het brede perspectief kunnen zien werd door de professionals aangekaart als element in het kunnen onderbouwen van je handelen en dat ook kunnen gebaseerd op meerdere uitgangspunten, niet enkel je eigen perspectief. Samen met hoofd- en bijzaken kunnen onderscheiden past dit bij het methodisch handelen in het begrip onderzoekend vermogen.

Het begrip reflectie is tevens geduid als soft-skill, maar is ook een belangrijk kenmerk binnen het begrip onderzoekend vermogen. Er is specifiek bekeken wat de professionals verstaan onder 'reflectief gedrag' van starters. Het blijkt dat de geïnterviewde professionals het van belang vinden dat startende professionals in staat zijn om terug te kijken op de manier van werken, maar ook in staat zijn tot het relativeren van hun eigen standpunt. De volgende uitspraak is hiervoor illustratief:

- *Kwetsbaar, moet ik de goede connotatie geven. Niet in de zin van snel beschadigd worden. Misschien is kwetsbaar dan niet het goede woord. Maar daar moest ik ook in dat projectonderwijs om lachen. Man hoe weet jij nou dat jij dat weet? Die heilige overtuiging op een inhoudelijk standpunt, waar haal je dat nou vandaan? En dat bedoel ik met kwetsbaar in de zin van dat je je eigen standpunten durft te relativeren en open staat voor andere standpunten. (uitspraak respondent 1)*

Ten slotte zijn er een aantal meer praktische vaardigheden waarvan de professionals vinden dat het van belang is voor de bestuurskundige starter. Het gaat dan om: 1. Netwerk kunnen bouwen, 2. Ordenen en organiseren en 3. Presenteren.

Er wordt aangegeven dat het kunnen organiseren van praktische zaken en het maken van goede notulen een belangrijke graadmeter is voor of je geschikt bent als bestuurskundige. Een illustratief voorbeeld hiervan is de volgende uitspraak van één van de professionals:

- *En soms kan het ook heel plat zijn ga maar eens een half jaar verslagen maken. Het goed verslagen maken kan zich uiten in het wel of niet hebben van inzicht in wat nou belangrijk is in wat er gezegd is. En zo kan het van klein en overzichtelijk naar groter en complexer. (uitspraak respondent 1)*

Maar ook het bezitten over de vaardigheid om netwerk te kunnen bouwen en je mondelinge en schriftelijke presentatievaardigheden worden door de professional benoemd.

Ten aanzien van de impact die de professionals beschrijven waarvan ze verwachten dat de starters maken in de praktijk geven ze het volgende rijtje mee: 1. Advies vervolg geven, 2. Enthousiasme van collega's, 3. Portfolio maken, 4. Zelf gedrag kunnen waarnemen

Hierbij dient opgemerkt te worden dat de professionals hier verschillend over denken. Sommige geven aan nadrukkelijk zelf de impact van de starter te willen kunnen waarnemen. En daarvoor bijvoorbeeld junior-senior koppels te maken in de organisatie. Anderen geven aan dat de belangrijkste graadmeter een product over bijvoorbeeld het vervolg (wat moet er nu gebeuren) of het enthousiasme van collega's de belangrijkste resultaten zijn van starters. Respondent 3 doet hier de volgende illustrerende uitspraak over:

- *En eigenlijk weet je, gaat het gewoon ook om dat mensen zeggen van oh gaat ie nu al weg wat jammer. Eigenlijk dat iemand een bepaalde kwaliteit en indruk achterlaat, dat iemand zo goed bevallen is en dat ze 'm het liefst zouden willen houden. (uitspraak respondent 3)*

Deelvraag 2: Welke ervaringen zijn opgedaan bij verschillende casussen in het huidige afstudeertraject?

Deelvraag 2 richt zich op het onderzoeken van afstudeertrajecten uit de praktijk. Belangrijke aspecten uit de cases die zijn bekeken zijn: 1. Het kijken naar wat de studenten in de praktijk hebben verricht en 2. Was er sprake van

een mismatch tussen wat in de praktijk is gedaan (hoe is gehandeld) en wat voor de opleiding uiteindelijk moest worden opgeleverd, en zo ja waar bestond die mismatch dan uit?

De beoordelende docenten van deze casussen geven aan dat zij niet goed uit de voeten konden met de elementen waarop beoordeeld moest worden omdat zij in min of meerdere mate op de hoogte waren van dat de student in de praktijk iets had verricht dat niet goed tot zijn recht kwam in het schriftelijke verslag dat de student daarover heeft ingeleverd. Er zijn verschillende opmerkingen gemaakt die gingen over ofwel de onwetendheid wat de student exact in de praktijk heeft verricht, ofwel over een beschreven inzicht over de nodige complexiteiten die de studenten in de praktijk zijn tegengekomen. Eén van de beoordelende docenten geeft aan daarom sterk te hebben gevaren op het oordeel van de praktijkbegeleider, maar merkt daarbij wel op dat dat mede is ingegeven door de in eerste instantie kritische houding van deze praktijkbegeleider. Een andere beoordelende docent geeft aan dat hij zelf veel observaties heeft over het handelen van de student. Bij het doorvragen blijkt dat de docent meer uren in de begeleiding heeft gestoken dan de standaard is en dichter op het gedrag van de student heeft gezeten waardoor hij ook meer observaties heeft. De derde beoordelende docent beschrijft met name op de hoogte te zijn van de weerstand waarmee de student te maken heeft gehad in de praktijk maar geeft daarbij aan dat dit niet is meegenomen in de beoordeling omdat dat niet is waar nu vanuit de opleiding op wordt beoordeeld.

In de beschreven afstudeertrajecten van de drie studenten komt in alle trajecten terug dat de studenten een bijdrage hebben geleverd aan een maatschappelijke of organisatiekundige verandering. In twee van de drie casussen kunnen de studenten aangeven op basis waarvan zij daartoe zijn gekomen en is in de verkregen data duidelijk sprake van het toepassen van een methode om tot deze innovatie te komen. In één casus lijkt sprake te zijn van dat het de student meer is overkomen hoe het traject is verlopen dan dat door de student hierop zelf heeft gestuurd. Dit blijkt uit de antwoorden die de student geeft over de toegepaste methodes in zijn onderzoek. De student komt in zijn antwoorden moeizaam tot een onderbouwing van zijn handelen. Ook de praktijkbegeleider beaamt dit beeld en geeft aan dat de student het lastig vond om de problematiek die hij tegen kwam dieper te analyseren, dat verwoordt zij als volgt:

- *Ja, dat was heel duidelijk. En dat heeft ook wel te maken met de persoon die hij is. Die de dingen die hij ziet ook wel heel primair ervaart en oppakt. Want ja die weerstand zit niet overal en ik zou me voor kunnen stellen als je 'm tegenkomt dat je eens verder gaat kijken of die op andere afdelingen ook zit. En of die bij andere collega's ook zit en of daar verschillen in zitten. Maar hij generaliseerde ook vrij snel. (uitspraak praktijkbegeleider)*

Ten aanzien van het begrip reflectie is opvallend dat de studenten alle drie eigen persoonlijke beelden en ervaringen hebben. Die allen lijken aan te sluiten bij de kenmerken zoals de professionals die hebben aangegeven voor startende professionals.

- *Ik wil het altijd graag goed doen. Ook voor die mensen. Ik ben wel voorzichtig. Ik twijfel wat is nu het beste in dit geval. Ik vond het wel heel moeilijk ik hou wel van rechtvaardigheid. Je snapt wel dat vanuit de gemeente niet altijd alles mogelijk is. Je kan die mensen zo niet in het ongewisse laten. Het doel van een project kan toch niet zijn dat je begint en dat je informatie ophaalt en dat je daarna wel kijkt van we kijken wel wat we ermee doen. (uitspraak student 1)*

In bovenstaande uitspraak van student 1 over haar afstudeertraject komt naar voren dat de student kritisch kijkt naar op welke wijze de gemeente vormgeeft aan het handelen in de richting van burgers en van daaruit poogt haar eigen handelen vorm te geven. De student geeft daarmee invulling aan het begrip reflectie en sluit ook aan bij de kenmerken zoals door de professionals zijn opgemerkt over het maken van verbinding.

- *Je moet er niet naar toe gaan als ik kom eens even uitleggen hoe de wereld in elkaar steekt. Want als ik bij een afdeling kwam die dan gingen over het beheer van de openbare ruimte allemaal van die civiele techniek mensen waar ik echt geen verstand heb. Je kunt dan beter als een leek daar gaan zitten, luisteren en een keer doorvragen als je het niet begrijpt en niet doen alsof je alles wel begrijpt en ook niet te veel oordelen. (uitspraak student 2)*

Bovenstaande uitspraak van student 2 geeft een mooi beeld van het bewust sturen op de getoonde houding van de student waarbij de student achteraf kan reflecteren op waarom hij voor deze houding heeft gekozen. Dit sluit goed aan bij wat de professionals in deelvraag 2 aangeven als verwachting van een startende professional, het tonen van kwetsbaarheid en het kunnen relativeren van je eigen standpunt.

- *Ik vond dat toen wel heel heftig want je hebt ook wel het idee van mijn afstuderen gaat niet goed. Maar ik heb nog wel dat ze met z'n allen tegen mij gingen daar heb ik echt wel heel veel van geleerd. Dat ik er wel echt een stuk sterker van geworden ben. En ik heb nu ook wel echt zoiets van nou ja jullie kunnen dit wel vinden maar ik wil wel echt gewoon mijn onderzoek kunnen doen en ik wil het ook op mijn manier doen want ik wil een goed beeld kunnen creëren. (uitspraak student 3)*

Bovenstaande uitspraak van student 3 laat op een ander niveau de reflectie van de student zien die in de situatie van haar afstuderen heel bewust keuzes heeft gemaakt om ondanks de druk vanuit de organisatie om haar

werkwijze aan te passen hierin niet mee te gaan. En de consequenties daarvan te accepteren. Dit sluit mooi aan bij het begrip doortastend zijn zoals de professionals dat hebben geduid voor bestuurskundige starters. Na afloop van het traject geeft zij ook nog heel concreet aan wat de situatie waarin zij terecht is gekomen haar uiteindelijk heeft opgeleverd. De studenten zijn verder door bevraagd op hoe hun afstudeertraject eruitzag en op welke wijze zij hier vorm aan hebben gegeven. Opvallend element hierin is dat alle drie de studenten aangeven tijdens hun traject te maken hebben gehad met weerstand binnen de organisatie. Zij beschrijven deze weerstand als volgt:

- *Ik had op een gegeven moment ook zoiets van ja oké. Ik kreeg van een overspannen collega die terugkwam ook vragen over heeft de wethouder hier wel opdracht toe gegeven en nu zitten we met al dat gedoe. Het was natuurlijk lastig dat er niet echt een duidelijke opdracht was en er ook niet echt mensen achter stonden. (uitspraak student 1)*
- *Ja want als ik erop terugkijk dan was het niet een heel moeilijk onderzoek maar het was wel voornamelijk de weerstand wat het zwaar maakte. (uitspraak student 2)*
- *Toch wel het proces en dat je continue het idee hebt dat iedereen tegen je is. Dat je het allemaal goed bedoelt en dat je afstuderen ervan afhangt maar dat iedereen tegen je keert en je ook niet toelaat in de organisatie waardoor het soms best pijnlijk is dat je er toch alleen voor staat. (uitspraak student 3)*

In het interview met de praktijkbegeleider komt naar voren dat met die weerstand verschillend om gegaan kan worden. De respondent geeft aan een verschil te zien tussen studenten die aanleiding zien vanuit die weerstand om dat verder te gaan onderzoeken of de student die de weerstand als gegeven neemt en veralgemeniseerd. Tegelijkertijd geeft de praktijkbegeleider ook aan dat vanuit die praktijk de waarde van de scriptie zelf minder groot is en het toch meer draait om het kunnen constateren van een resultaat en het laten zien van professioneel gedrag waar een organisatie iets mee kan. De volgende uitspraak van de praktijkbegeleider illustreert dit:

- *Ik zat daar ineens in een andere rol dan ik normaal heb, want ik heb vaker scripties beoordeeld en nu had ik hem een half jaar zien opereren en vervolgens ook zijn scriptie gezien. En ik heb wel gemerkt dat je vanuit de praktijk, dan is dat verhaal op papier eigenlijk veel minder belangrijk dan is het resultaat belangrijker van wat hij heeft gedaan. Want dat is dan wat je nodig hebt he, iets om de resultaten terug te koppelen en dan met name hoe A heeft geopereerd in het team en z'n openheid en onbevangenheid ja dat vond ik ook wel hele belangrijke dingen. (uitspraak praktijkbegeleider 1)*

Belangrijk element in dat gedrag van de student wordt door de praktijkbegeleider de houding gevonden, op welke wijze de student in de organisatie zich gedraagt. Ook in de interviews met de professionals over wat een starter zou moeten kunnen worden met name houdings- en vaardigheden aspecten genoemd als belangrijk. Onderstaande uitspraak van de praktijkbegeleider benadrukt dit nogmaals:

- *Het heeft mij bevestigd dat scripties niet alles zeggen laat ik het zo zeggen. Als ik van de student alleen de eindschets had gezien had ik misschien ook wel gezegd dat is onvoldoende en het feit dat je meer gezien hebt betekent wel dat je daar toch anders naar kijkt. (uitspraak praktijkbegeleider)*

Ook student 3 geeft aan dat haar praktijkbegeleider moeite had om het handelen van de student, waarover hij zeer tevreden was, goed terug te laten komen in het beoordelingsformulier van de opleiding. Herkenbaar in de gegeven antwoorden van de studenten over hun afstudeertraject is dat zij het gevoel delen niet alles aan school te hebben kunnen laten zien wat zij in de praktijk hebben uitgevoerd.

De mismatch lijkt daarmee vooral te zitten op het kunnen beoordelen van het handelen van de student en de mate waarin de student dat handelen kon verantwoorden in het type product dat diende te worden opgeleverd. Bij het vragen naar wat de studenten liever aan de opleiding hadden willen laten zien gaven zij alle drie aan graag een extra gesprek, presentatie of zelfs assessment hadden willen doen waarbij zij kritisch waren bevraagd op hoe hun handelen eruit heeft gezien in de praktijk.

Deelvraag 3: In hoeverre zijn de elementen uit deelvraag 1 en 2 herkend in de pilot van de opleiding Bestuurskunde (de twee casestudies), waarbij is afgestudeerd op handelingen?

In deelvraag 3 zijn twee casestudies bestudeerd op basis van het kader dat is ontstaan door de beantwoording van deelvraag 1 en 2 en een validatiesessie. De elementen die onderdeel uitmaken van het kader waarmee de cases zijn getoetst zijn:

- De zeven elementen van bestuurskundig handelen
- Het niveau en de rol van de starter
- Verantwoording in de vorm van een product
- Het begeleiden van het handelen

1. Bestuurskundig handelen

Beide studenten zijn in hun opdracht bezig geweest met het realiseren van innovaties en hebben daarbij gehandeld binnen een bestuurskundige context. Dit blijkt uit de eindproducten zoals die door de studenten zijn

ingeleverd waarin een verantwoording van de activiteiten wordt beschreven. En uit de assessments waarin de studenten presenteren wat zij hebben gedaan in de praktijk. Vooral de mate waarin de studenten methodisch te werk zijn kwam hierin veelvuldig ter sprake. De studenten hebben merendeels gebruik gemaakt van gangbare, hands-on methodes die binnen de praktijkorganisatie werden gehanteerd.

Er is een verschil te constateren tussen hoe student 1 spreekt over zijn traject en hoe student 2 erover spreekt. Ten aanzien van de gerealiseerde innovatie geeft student 2 aan te twijfelen. Student 1 is zowel in zijn beschrijvingen als in zijn ingeleverde product en tijdens het interview na afloop steviger over dat wat hij in de praktijk heeft bijgedragen. Student 2 geeft aan in het begin erg zoekende geweest te zijn en met name in de tweede helft van zijn stage een rol te hebben gepakt.

Opvallend is dat bij beide cases met name de soft-skills zijn benoemd als belangrijk onderdeel van het traject van afstuderen door de studenten. Opvallend daarnaast is dat beide respondenten aangeven in de organisatie het gevoel te hebben gehad dat zij zich zeker niet kwetsbaar moesten tonen. Ze hebben heel bewust ingezet op het aannemen van een stevige houding, terwijl juist het begrip kwetsbaarheid terugkomt in de kenmerken die bestuurskundige professionals noemen als van belang voor bestuurskundige starters.

De handelingen zoals die door de studenten zijn omschreven, en terugkomen in de eindproducten en herkenbaar zijn geweest in de assessments voldoen aan de criteria van bestuurskundige handelingen. Waarbij door de studenten gewerkt is aan innovatie, zij hun handelen kunnen onderbouwen en reflectief zijn op waar hun handelen en keuzes gedurende het onderzoek toe hebben geleid. In de data zijn de zeven kenmerken, zoals omschreven bij deelvraag 1 van bestuurskundig handelen allen herkenbaar.

2. Niveau en rol starter

Ten aanzien van het niveau van de beide studenten valt op dat er heel expliciet tijdens de assessments aandacht is geweest voor de positie en de rol die de studenten in de organisatie hebben vervuld. Waar student 2 een meer ondersteunende rol lijkt te hebben vervuld gedurende het traject van afstuderen, geeft student 1 aan bewust een meer sturende rol te hebben gepakt.

Na afloop van de assessments waren de beoordelaars positief over het niveau van de beide studenten. Tijdens de nabespreking van het assessment doen de beoordelaars de volgende uitspraken hierover:

- *Ik vind 'm heel stevig en ook heel reflectief. Echt een hbo'er die er staat. (uitspraak beoordelend docent over assessment student 1)*
- *Ik denk dat hij binnen de kaders die hij kreeg in de praktijk het maximale heeft gedaan. (uitspraak extern deskundige over het assessment van student 2)*

Opvallend in de beide trajecten is wel dat de mondelinge assessments een belangrijke bijdrage hebben geleverd aan het krijgen van een beeld van de rol die studenten hebben gehad in de praktijk voor de beoordelaars. Na afloop van assessment 2 beaamt een van de beoordelende docenten dit ook door aan te geven dat de student ook moet opschrijven wat hij net heeft verteld in het assessment. En onderkent dat er een groot gat zit tussen het geschreven product en het stevige verhaal van de student gedurende het assessment.

3. Product verantwoording

- *Aan het einde is het uiteindelijk wel gelukt want ik heb het gehaald. Maar stiekem denk ik dat het ook wel voor een groot gedeelte door mijn assessment kwam daarin heb ik duidelijk kunnen maken wat ik gedaan heb. Het was moeilijk om de handeling uit te drukken op papier. (uitspraak student 2)*

Bovenstaande uitspraak is een mooi voorbeeld van het gegeven dat handelingen, die voor een groot gedeelte uit gedragingen bestaan, moeilijk te beschrijven zijn op papier. Ook al zijn de eisen ten aanzien van de manier waarop dit moet worden vastgelegd heel vrij, dan nog kan in deze uitspraak de moeite gelezen worden om dat op een goede manier te doen. De student benoemt hierbij ook de waarde van het assessment. Er zijn in de data 8 uitspraken, gedaan door de twee studenten, gecodeerd als moeite met verantwoording op papier. De volgende voorbeelden illustreren dit beeld:

- *Voor het organiseren van een bijeenkomst bijvoorbeeld waarvoor ik heel veel verschillende dingen heb gedaan. Daar zou je eigenlijk een film van willen maken daar heb je dan niet altijd de mogelijkheden voor dat is lastig om zo iets op papier te krijgen het kan wel maar het komt beter over als je erbij bent of als je het ziet. (uitspraak student 1)*
- *Dat was voor mij het lastigste. Ik wist in eerste instantie niet hoe ik me moest verantwoorden. Ik kon me ook echt niet verantwoorden omdat ik heb gedaan wat nodig was. Dat was lastig voor mij om dat vorm te geven op papier. Want als ik het ging opsommen had ik eindeloos veel pagina's nodig.*

Tijdens de voorbespreking van de eindassessments van de twee studenten gaf de extern deskundige het volgende aan:

- *Ik vind van beide studenten de stukken op papier in zekere zin lastig om te beoordelen. Ik vind dat echt bepalend is in de beoordeling wat de studenten daar mondeling over te zeggen hebben. Dat verdienen beide stukken ook. (uitspraak extern deskundige)*
- *We weten het in dit traject zelf ook nog niet goed genoeg, laat staan dat studenten het dan weten. Kijk bij die onderzoeksrapporten wisten we het altijd wel maar nu is dat veel diffuser. (uitspraak begeleidend docent)*

Dus niet alleen de studenten hechten waarde aan het mondelinge assessment maar ook de beoordelaars zien hier in dit geval de toegevoegde waarde in ten opzichte van enkel een geschreven product. In ieder geval in deze relatief nieuwe ervaring lijkt het van belang naast een geschreven product de toetsing te hebben door middel van een mondelinge presentatie en de mogelijkheid tot het specifiek doorvragen op bepaalde onderdelen.

Het verrichten van handelingen draait in grote mate om het laten zien van professioneel gedrag zoals in het theoretisch kader al is gesteld. Bestuurskundig handelen kent een aantal belangrijke kenmerken die onder 1. al zijn toegelicht. Ten aanzien van het beoordelen van die handelingen is het interessant om te zien op welke wijze nu het gedrag specifiek daarin is teruggekomen. Door de combinatie in de beoordeling van enerzijds een schriftelijk en anderzijds een mondeling assessment is er voor de studenten de gelegenheid geweest om te vertellen over dat wat zij wellicht lastig vonden om op te schrijven.

4. Begeleiding

Opvallend in de voortgangsgesprekken die door de onderzoekster zijn bijgewoond is dat met name gesproken is tussen de begeleider en de studenten over het uiteindelijk kunnen aantonen/laten zien van de gevraagde competenties en hoe dat eruit zou moeten gaan zien. Begrijpelijk ook omdat hier door de opleiding weinig kaders aan de voorkant in mee zijn gegeven. Dit was dus een belangrijke zoektocht voor de studenten en de opleiding. Uit de interviews met de studenten blijkt ook dat er een spanningsveld is ervaren tussen hoe de opleiding keek naar de rol en inhoud van wat de studenten diende te doen in de organisatie en hoe de praktijk daarnaar keek.

Gedurende het afstudeertraject hadden de twee studenten grote moeite, zo beschrijven zij zelf, met het vormgeven van bijvoorbeeld hun plan van aanpak. Als verklaring hiervoor gaven de beide studenten aan last te hebben gehad van de mismatch tussen de werkomgeving waarin zij zaten en de verwachtingen vanuit de opleiding. Ze geven hierbij aan dat de rol van de begeleiding en sturing vanuit de opleiding erg belangrijk is geweest om uiteindelijk hier meer duidelijkheid in te hebben gekregen. Uitspraken die een beeld geven van het ervaren spanningsveld tussen onderwijs en praktijk zijn:

- *Dat spanningsveld is er de hele periode geweest. Enerzijds door de toon van de opdrachtgever ten opzichte van school en veel dingen werden onzin bevonden terwijl het vanuit school wel nodig bevonden werd en dat snapte wij ook. (uitspraak student 1)*
- *Ja dat werd ook eigenlijk een beetje, ja een beetje verwacht er werd gereageerd op wat ik moest gaan doen voor mijn afstuderen. Want ik kreeg redelijk snel het idee dat ze niet wisten wat ze met mij en X aan moesten dat ze niet wisten wat dan de connectie was tussen de opleiding bestuurskunde en het project. En tussen onze opleiding en hun en wat de eisen waren van ons afstudeerproject. (uitspraak student 2)*

Beide studenten zijn erg positief over de begeleiding die zij hebben gehad vanuit de opleiding terugkijkend op hun traject van afstuderen. Opvallend hierin is dat zij met name aangeven blij te zijn met de nabijheid van de begeleider gedurende hun afstudeertraject. Dit blijkt onder andere uit onderstaande uitspraken van de studenten:

- *Ik vind de begeleiding heel erg goed geweest en ik denk dat het heel belangrijk was dat er zo nauw contact was omdat we best veel in onzekerheid hebben gezeten en zo hadden we toch een houvast. Het is toch iemand die minder boven je staat maar meer naast je en waarmee je beter kan sparen. (uitspraak student 1)*
- *De begeleiding van K was perfect. Ik kon altijd bij haar terecht voor vragen of hulp. Het enige wat ik echt heel belangrijk had gevonden van school maar wat toen niet kon was om duidelijk te hebben wat er verwacht werd van school. (uitspraak student 2)*

De begeleiding van de studenten heeft dus een belangrijke rol gespeeld om twee redenen: om gevoel te hebben bij de handeling van de student, en om verwachtingen omtrent de invulling van de stage te managen.

Deelvraag 4: Tot welke ontwerpregels leiden de uitkomsten van de beantwoording van deelvraag 1 t/m 3?

Voor het ontwerpen van de ontwerpregels zijn de uitkomsten van de deelvragen gebruikt en is gekomen tot vijf ontwerpregels. De ontwerpregels zijn gebaseerd op de elementen van het kader dat is ontstaan op basis van de beantwoording van deelvraag 1 en 2 en die gevuld is in deelvraag 3. De ontwerpregels zijn op het ontwikkelen van een afstudeermodel voor bestuurskundigen om af te studeren op een handeling zijn:

1. *Laat de zeven kenmerken van bestuurskundig handelen de leidraad zijn voor het beoordelen van de handeling.* Als een student de drie uitkomsten van onderzoekend vermogen in de handeling op een goede manier invulling wil geven, dan zijn gedrags- en houdingsaspecten van belang. Deze blijken lastig aantoonbaar te maken in een geschreven product. In tegenstelling tot bij een onderzoeksrapport zijn de kaders

of verwachtingen moeilijk exact te duiden. Het is van belang om op voorhand duidelijk te hebben aan welke eisen voldaan moet worden om het handelen in de praktijk mee inzichtelijk te maken. De zeven kenmerken van bestuurskundig handelen, zoals die in dit onderzoek naar voren zijn gekomen dienen hiervoor als uitgangspunt gebruikt te worden.

2. *Zorg als opleiding voor een gedeeld beeld met het werkveld over de rol en het niveau van de starter in zijn afstuderen.* Er blijkt een verschil van inzicht te bestaan over de invulling en het niveau dat de starter moet tonen in de aspecten van het onderzoekend vermogen tussen opleiding en werkveld. Om afstuderen op een handeling in de bestuurskundige context mogelijk te maken is het van belang dat er een zelfde beeld is tussen deze twee werelden waarmee de starter te maken krijgt in zijn afstuderen.
3. *Laat een mondelinge toelichting door de student onderdeel zijn van de beoordeling.* Om de gedrags- en houdingsaspecten van de handeling op een goede manier inzichtelijk te maken, dient de student de mogelijkheid te krijgen om het traject mondeling toe te lichten en kritisch bevraagd te worden als onderdeel van de eindbeoordeling.
4. *Gebruik voor de ontwikkeling van de kaders van het eindproduct de beelden van het werkveld.* De opleiding is zoekende naar hoe een afstudeertraject op handelingen eruit kan zien. Vraag is op welke wijze de student het handelen kan verantwoorden in een product. Uit dit onderzoek blijkt dat het werkveld beelden heeft bij de impact die starters zouden moeten maken. Gebruik de beelden van het werkveld als input voor de verdere vormgeving van de eisen van een product.
5. *Zorg als opleiding voor een gedeeld beeld met het werkveld van het afstudeertraject en de invulling van de handeling.* Van het werkveld wordt een andere manier van begeleiden van afstudeerders gevraagd. Naast dat het om een ander product gaat, zal er waarschijnlijk een grotere waarde aan de bevindingen van de begeleider worden gehangen bij de eindbeoordeling. Om afstuderen op een handeling in de bestuurskundige context mogelijk te maken is het van belang dat de opleiding de dialoog met het werkveld aangaat, om verwachtingen over deze vorm van afstuderen te managen en te zorgen voor gedeelde verwachtingen over dit traject.

Conclusie en discussie

Doel van dit onderzoek was om ontwerpregels op te stellen ten behoeve van het uiteindelijk ontwikkelen van een afstudeertraject gebaseerd op het verrichten van handelingen voor bestuurskunde studenten. De beantwoording van de drie deelvragen uit dit onderzoek hebben geleid tot vijf ontwerpregels zoals die bij de beantwoording van deelvraag 4 zijn weergegeven. De conclusies van de deelvragen worden hieronder per deelvraag besproken.

Uit de beantwoording van deelvraag 1 blijkt dat in het laten zien van bestuurskundige handelingen zeven kenmerken worden herkend. Deze zeven kenmerken komen zowel in de literatuur als in de praktijk terug. Binnen deze kenmerken zijn de elementen die van belang zijn bij het beschikken over onderzoekend vermogen herkenbaar. Er kan geconcludeerd worden dat handelen als beroepsproduct een passende vorm zou kunnen zijn om in de bestuurskundige praktijk mee aan te tonen dat je een bekwame beroepsprofessional bent. Door middel van het handelen in de bestuurskundige context worden zaken gevraagd die aansluiten bij de begrippen zoals die terugkomen in het theoretisch kader over onderzoekend vermogen, zoals het bijdragen aan innovatie, dat op basis van kennisbronnen en methodes doen en het reflecteren op het eigen handelen. Ook blijkt dat de soft-skills, die al terugkwamen in de beschrijving van de handelingen van professionals een belangrijk onderdeel vormen van wat de professionals verwachten van startende bestuurskundige professionals.

In het beschrijven van de verwachtingen van starters door professionals zijn elementen van het begrip onderzoekend vermogen herkenbaar. Zij benoemen zaken die gaan over het bijdragen aan innovatie en verbetering van de praktijk laten ontstaan, en hechten waarde aan het kunnen onderbouwen van het handelen van de starters en dat ook expliciet kunnen maken. Er moet hierbij wel worden opgemerkt dat er met name verwezen wordt naar het kunnen zien van het perspectief van de ander en minder naar het onderbouwen van het eigen handelen op basis van kennisbronnen en het doen van onderzoek, terwijl dit in de visie van de opleiding op het afstudeertraject belangrijke elementen zijn. En ook terugkomen in de betekenis van het begrip onderzoekend vermogen, namelijk evidence based practice kunnen toepassen (Andriessen, 2014). Het begrip reflectie komt veelvuldig terug in de verzamelde data en is voor de professionals in het handelen van de starters een belangrijk element. Daarnaast wordt er ook belang gehecht aan de meer praktische vaardigheden van starters, zoals het kunnen ondersteunen en praktisch organiseren. Dit staat op zekere gespannen voet met wat de opleiding verwacht van de zelfsturende rol van de beroepsbekwame professional. Ook binnen het begrip ‘onderzoekend vermogen aantonen’ past de meer ondersteunende rol niet bij de rol van de bestuurskundig starter. In de validatiesessie is hier intensief over gesproken en geconcludeerd dat het afstuderen op hbo-niveau meer vraagt dan enkel het laten zien van de competenties die horen bij een eerste baan van een

bestuurskundige. Geconcludeerd kan worden dat hier wel een gat zit tussen het beeld vanuit de praktijk en de opleiding. Vanuit het praktijkgerichte karakter van het afstuderen van hbo'ers en het samen vorm geven daaraan door praktijk en onderwijs zou het goed zijn deze beelden explicieter met elkaar te delen. In de aanbevelingen wordt hierop teruggekomen. Handelen in de praktijk levert niet per definitie dezelfde soort impact op als het doen van een onderzoek in de bestuurskundige praktijk. Uit dit onderzoek is naar voren gekomen dat het werkveld concrete beelden heeft bij de impact die handelen moet opleveren. In de ontwerpregels komt daarom het gebruik van de beelden van het werkveld terug.

Uit de beantwoording van deelvraag 2 is gebleken dat de drie onderzochte studenten allemaal bezig zijn geweest met het tot stand brengen van innovaties in de werkpraktijk. In wisselende mate is er door de studenten onderbouwd in welke mate zij daarvoor methodisch hebben gewerkt en dus aansluiten bij het kenmerk van onderzoekend vermogen om hun handelen te onderbouwen middels kennis en methodes (evidence based practice).

Daarnaast blijkt dat studenten in het reguliere afstudeertraject moeite hebben ondervonden met het inzichtelijk maken van hun handelingen op papier. Beoordelaars hadden in wisselende mate een beeld van dat handelen op basis van het eindproduct dat door de studenten is ingeleverd. De mate van dit beeld lijkt samen te gaan met de mate waarin de beoordelende docenten het handelen van studenten zelf hebben kunnen constateren. De nabijheid van de docent dus. Ook in de beantwoording van deelvraag 3: de casestudies komt dit effect naar voren en wordt door de studenten het belang van de nabijheid van de docent belangrijk gevonden. We zien dat de nabijheid van de begeleidende docent tijdens de casestudies van belang was om zowel de student te begeleiden als de verwachtingen bij de stageorganisatie te managen. Het is begrijpelijk dat in een pilot als deze meer begeleiding naar alle partijen nodig is dan in een regulier traject. Als er echter een traject ontworpen wordt om van de handeling een reguliere afstudeer-optie te maken, dan is het belangrijk deze verwachtingen op voorhand helder te hebben. Intensieve begeleiding vanuit de begeleidende docent zal in de praktijk immers lastig standaard in te regelen en zijn en misschien ook wel onwenselijk. De zeven kenmerken van bestuurskundig handelen zoals die in de beantwoording van deelvraag 1 terugkomen zijn herkend in de pilot die bij de beantwoording van deelvraag 3 is getoetst.

Deelvraag 4 is beantwoord door het opleveren van de vijf ontwerpprincipes die zijn ontstaan door de beantwoording van de eerdere deelvragen. En daarmee is ook de hoofdvraag van het onderzoek beantwoord.

Discussie

Met het doen van dit onderzoek is er kennis opgedaan voor de specifieke situatie van de opleiding Bestuurskunde aan de Avans Hogeschool. Gesteld zou kunnen worden dat deze kennis toepasbaar is bij andere opleidingen Bestuurskunde in Nederland. Hiermee komen we echter voor het dilemma te staan of we algemene geldigheid mogen verbinden aan deze specifieke praktijksituatie (Simon, 2016). De verkenning van de bestuurskundige handeling is specifiek van toepassing voor de context van de bestuurskunde student. Echter is met het doen van drie interviews in de praktijk met de professionals geen uitputtend beeld gecreëerd van de handelingen van een bestuurskundige. Een breder onderzoek naar deze handeling zou interessant zijn, niet alleen als basis om een afstudeertraject op te ontwikkelen, maar ook om als bestuurskunde opleidingen goed aan te sluiten bij wat in het werkveld gevraagd wordt. Tegelijkertijd was het waardevol geweest in dit onderzoek om te verkennen wat de ervaringen van andere hbo-opleidingen zijn met het afstuderen middels ander soortige beroepsproducten en te leren van die ervaringen. De context van de bestuurskunde is specifiek maar er had geleerd kunnen worden van de ervaringen van anderen. Dat is een tekortkoming van dit onderzoek waarbij de focus sterk heeft gelegen op het verkennen van de eigen beroepscontext. Daarnaast was het waardevol geweest om in dit onderzoek een bijdrage te leveren aan de gezamenlijke beelden van praktijk en het onderwijs zoals die als noodzaak in de ontwerpregels terugkomen. Het was waardevol geweest om in dit onderzoek al gebruik te hebben gemaakt van een meer participatieve onderzoeksbenadering. En hiermee al een start te hebben kunnen maken door de collega's uit het team meer te betrekken bij het onderzoek en samen met het werkveld hier al inhoudelijke discussie over gevoerd te hebben. Dit heeft geen plek gehad in dit onderzoek, de betrokkenheid van docenten uit het team heeft slechts gedeeltelijk plaats gevonden door de validatiesessie. Het is een belangrijk aandachtspunt voor het vervolg van dit onderzoek om het docententeam in de volle breedte mee te nemen in de uitkomsten van dit onderzoek.

Het analyseren van de praktijkcasussen is een belangrijk onderdeel geweest van het onderzoek. De casussen hebben belangrijke informatie en inzichten verschaft over het afstuderen in de huidige en in een nieuwe omgeving. Tegelijkertijd zijn de ervaringen natuurlijk op zichzelf staand en niet generaliseerbaar voor weer nieuwe ervaringen. De studenten die gesproken zijn voor het vormen van een beeld van deze ervaringen waren allemaal bekend met de rol van de onderzoekster die tevens docent en collega is van de beoordelende docenten van de student gedurende het afstudeertraject. Het zou kunnen dat het daarmee voor studenten lastig is geweest om eerlijk te spreken over hun beeld van de begeleiding en beoordeling. Daarnaast heeft de onderzoekster er moeite mee gehad om de grote hoeveelheid aan data vanuit deze interviews de juiste waarde toe te kennen en te structureren. Een narratieve analysemethode was wellicht passender geweest om de verhalen en ervaringen van de respondenten meer ruimte te geven in het onderzoek.

In het kader van ontwerpgericht onderzoek was het ook ideaal geweest om tijdens dit onderzoek een reflectiemoment in te bouwen op een eigen interventie. De voortdurende praktijk stond dit echter niet toe en daarom is aan de hand van casestudies gekeken wat de impact is van bepaalde aanpassingen. Deze aanpassingen zijn echter niet voort gekomen uit bevindingen gedaan in dit onderzoek. Dat had wel een mooie verrijking kunnen opleveren in de praktijk en geleid tot een minder primair stadium van het ontwerp dan dat nu is gepresenteerd. Daarnaast is in dit onderzoek gewerkt aan ontwerpregels voor een los traject van afstuderen op handelingen. Daar waar vanuit het conceptueel model van Andriessen, et al. (2017) meer gestuurd wordt op het terug laten komen van alle prestaties die in de praktijk herkenbaar zijn. Sluijsmans, et al. (2014) maakt dat concreet met het in het artikel aangehaalde voorbeeld van de hbo-opleiding toegepaste psychologie, waarbij binnen het afstudeerprogramma de verschillende beroepsopdrachten zoals die ook herkenbaar zijn in de werkpraktijk terugkomen in plaats van daar losse trajecten van te maken. De student of opleiding hoeft daarbij niet te kiezen tussen het ene of het andere traject.

Duidelijk is dat professionals de rol en het niveau van starters gedeeltelijk praktisch insteken. Tijdens de validatiesessie kwam naar voren dat dit niet passend is bij het beeld vanuit het onderwijs van wat het niveau van hbo'ers zou moeten zijn. Ook vanuit het begrip onderzoekend vermogen en het niveau wat hiermee wordt aangegeven voor hbo'ers past dit niet. Verklaring voor deze mismatch tussen onderwijs en praktijk zou kunnen zijn dat de onderzoekster gevraagd heeft naar het beeld van professionals bij bestuurskundige starters en dat professionals daarmee met name gedacht hebben vanuit het kader wat zij starters in hun eerste baan aan taken geven. Terwijl het onderwijs opleidt voor een langere scope en het aantonen van je competenties als bestuurskundige professionals verdergaan dan het kunnen aantonen van taken die in je eerste baan van je worden verwacht. Onderzoekend vermogen is een term die in onderwijsland de afgelopen jaren veel aandacht heeft gehad. Er is het nodige onderzoek gedaan o.a. door het lectoraat methodologie en onderzoek van de HU naar de betekenis van onderzoek doen binnen de context van het hbo. Inmiddels is de focus meer komen te liggen op de verdere verdieping van het begrip en de uitwerking ervan (Butter, 2015). Dit onderzoek heeft bijgedragen aan meer inzicht hiervan binnen de specifieke bestuurskundige context. Maar dit onderzoek heeft ook blootgelegd dat er een gat zit tussen hoe de praktijk en het onderwijs kijken naar het niveau en de rol van de starter. Dit zorgt er o.a. voor dat het interessant is om in de verdere ontwikkeling van het afstuderen in gesprek te blijven met het werkveld over de rol van de bestuurskundige en verder bij te dragen aan eenduidigheid hierover. Daarnaast kan dit tevens bijdragen aan verbinding tussen beide werelden en het verkleinen van eventuele barrières tussen praktijk en onderwijs (Van den Berg, 2016). In bredere zin is het interessant om nu het begrip onderzoekend vermogen steeds duidelijker is geworden voor het onderwijs aandacht te hebben voor het meenemen van het werkveld hierin. Hier wordt in aanbeveling 1 verder op ingegaan. Ook Simon (2016) en Van der Zouwen (2016) stellen dat meer participatieve onderzoeksmethodes waarbij de onderzoeksresultaten worden versterkt door middel van dialoog in plaats van door de meer klassieke methodologische grondigheid die Andriessen (2014) voorstelt interessant zijn voor de praktijkwaarde van onderzoek. Ook in dit onderzoek was het waardevol geweest om die discussie op te zoeken en verder out of the box te denken over het afstuderen en de wijze waarop dat onderzocht kan worden.

De focus van dit onderzoek was om te komen tot ontwerpregels voor het afstuderen op handelingen, echter is de keus van de opleiding om afstuderen op een handeling mogelijk maken niet een keuze die enkel het afstudeertraject aan gaat. De gevolgen zijn verstrekkend. Gedurende de 4 jaar durende opleiding wordt toegewerkt naar een afstudeertraject waarin een onderzoek met bijbehorend rapport centraal staat. Dit loslaten vraagt in feite om een aanpassing van het volledige curriculum. Ook uit het onderzoek van Van der Zouwen, et al (2016) blijkt dat de implicaties van afstuderen samenhangen met de context van het gehele onderwijs en gevolgen hebben voor het curriculum van de opleiding. Daarnaast heeft het impact op de organisatie, waar docenten in staat gesteld moeten worden om een afstudeertraject waarin een handeling centraal staat te begeleiden. Zelfs het werkveld ervaart de gevolgen door andere verwachtingen rond eisen zoals die worden gesteld aan praktijkstages. Over deze toevoeging moet dus niet lichtzinnig worden gedacht. Dit onderzoek toont echter aan dat de basis aanwezig is om af te kunnen studeren op de bestuurskundige handeling. Het hbo leidt beroepsprofessionals op en haar legitimatie bestaat bij het gegeven dat er een link is tussen het opleiden van professionals en de praktijk waarin die professionals terecht gaan komen (Greve, Munneke & Andriessen, 2019).

Aanbevelingen

De volgende aanbevelingen zijn geformuleerd op basis van dit onderzoek:

Aanbeveling 1: Heb het over niveau en de rol van bestuurskundig starters met het werkveld

Zoals geconcludeerd blijkt uit dit onderzoek dat er een gat zit in hoe het werkveld en onderwijs kijken naar de rol en het niveau van de bestuurskundig starter. Gezien het belang om samen vorm te geven aan afstudeertrajecten

vanwege het praktijkgerichte karakter van het afstuderen is het daarom van belang om het samen met het werkveld hierover te hebben en beelden uit te wisselen, met als doel om hier een gezamenlijk beeld over te ontwikkelen. Creëer een omgeving waarin er samen met het werkveld gebouwd kan worden aan een vorm van continue dialoog over dit thema. Dit zou kunnen door het als vast agendapunt op te nemen bij de werkveldadviesraad van de opleiding. Tegelijkertijd is het bouwen aan een breder netwerk van betrokkenen een ambitie van de opleiding. De onderzoekster doet daarom de aanbeveling om tussen het onderwijs en het werkveld een bredere dialoog te laten ontstaan.

“Voor het voeren van een effectieve dialoog is het derhalve nodig dat deelnemers hun eigen opvattingen over een onderwerp of dilemma articuleren en delen met gesprekspartners. Door dat verschillende opvattingen met elkaar worden geconfronteerd, worden de deelnemers aan de dialoog uitgedaagd hun opvattingen met elkaar te verbinden en zo nieuwe, gemeenschappelijke opvattingen te construeren of creëren” (Castelijns & Verhoeven, 2012, p.15). Het bouwen aan gezamenlijke opvattingen kan bijdragen aan het verstevigen van de afstudeertrajecten. De onderzoekster heeft daarom het initiatief ontplooid om als vervolg op dit onderzoek een community of practice vanuit beide werelden op te zetten. Het gaat daarbij om een continue uitwisseling van kennis en vaardigheden tussen een groep mensen uit verschillende werelden (Wenger, 1998). De aanpassingen van het beroepsprofiel van de bestuurskundige is een mooi en natuurlijk moment om aan tafel te gaan met het werkveld en het nieuwe beroepsprofiel en aansluitende competenties als uitgangspunt te nemen om te spreken over hoe zich dat vertaalt naar concrete afstudeertrajecten. En welke mate van complexiteit dan passend is. Dit sluit aan bij het uitgangspunt van Sluijsmans, et al., 2014, p.21 “Bewaak dat de complexiteit van de beroepsopdracht en de beroepsproducten overeenkomt met de verwachte complexiteit in de beroepspraktijk en dat dit te herleiden is in het formulier”.

Aanbeveling 2: Experimenteer met het laten observeren van het gedrag van de student door de praktijk

Uit de analyse van de praktijkervaringen in dit onderzoek blijkt dat er in de casussen een verschil viel te constateren in de mate waarin de docenten zelf het gedrag van de studenten hebben kunnen constateren. Omdat handelingen vooral gaan over het toonbaar maken van gedrag zou in relatie tot het ontwikkelen van een beoordelingskader nagedacht moeten worden over op welke wijze de opleiding om wil gaan met de nabijheid van de begeleiding/beoordeling vanuit de opleiding. Ofwel de opleiding of de praktijk gaat het gedrag van de bestuurskundig starter constateren. Het hebben van dezelfde beelden en taal (Butter, 2015) over het niveau en de rol van de starter draagt bij aan de kwaliteit van het afstudeertraject van de student. En van het gezamenlijk kunnen beoordelen hiervan. Dit vraagt om het gericht experimenteren en ervaren wat het de opleiding oplevert als het gedrag van de student wordt geobserveerd door de praktijk en mede op basis hiervan de beoordeling tot stand komt. De onderzoekster beveelt daarom de opleiding aan om een interventie in te zetten waarbij de praktijk leidend is in het observeren van het gedrag van de student en de opleiding mee kijkt en daarbij gezamenlijk na afloop goed te kijken en delen wat dit aan beelden heeft opgeleverd en of er sprake is van een mismatch in die beelden. Dit vraagt er tevens om, om als opleiding gedurende deze interventie ook nabij te zijn en eigen observaties te hebben van het gedrag van de student in de praktijk.

Aanbeveling 3: Blijf ook toetsen bij studenten hoe de afstudeertrajecten uitpakken in de praktijk

In dit onderzoek is een belangrijke rol weggelegd voor de studenten en hoe zij hun afstudeertraject hebben ervaren. Het zou gezien het nog relatief onbekende terrein van afstuderen op handelingen goed zijn om ervaringen uit de toekomst te blijven toetsen bij studenten. Hoe hebben zij hun afstudeertraject ervaren, sloot dit aan bij de rest van de opleiding? En konden zij ermee uit de voeten in de beroepspraktijk. Dit is om twee redenen interessant. Als gebruikers van het ontwerp kunnen de studenten kritische beschouwingen aan de opleiding meegeven over hun ervaringen die kunnen bijdragen aan het blijvend bouwen aan een afstudeertraject van de opleiding. En daarnaast zijn de studenten na afloop van hun afstudeertraject vaak onderdeel van het bestuurskundig werkveld en kan met hen meteen de relatie behouden blijven om ook vanuit praktijkervaringen bij te dragen aan een gezamenlijk beeld van afstuderen tussen werkveld en onderwijs. Het is interessant om deze groep van afgestudeerden daarom actief te benaderen met de vraag om deel te nemen aan de community of practice over het afstuderen in de bestuurskundige praktijk. In het evaluatieformulier van het afstuderen dient daarom specifiek gevraagd te worden naar de ervaringen van de studenten ten aanzien van het afstuderen door middel van handelingen. En zou het als opleiding goed zijn deze ervaringen af te zetten tegen de observaties van studenten uit het reguliere traject.

Eindnotities

- (1) Daar waar gesproken wordt over beroepsbekwame professionals wordt bedoeld op de rol van afstudeerders. Gezien hun grenspositie tussen afronding studie en start als professional is voor deze term gekozen.

Referenties

- Andriessen, D. (2014). *Praktisch relevant én methodisch grondig, dimensies van onderzoek in het HBO*. Hogeschool Utrecht. Kenniscentrum Innovatie & Business.
- Andriessen, D., Sluijsmans, D.M.A., Snel, M., & Jacobs, A. (2017a). *Protocol Verbeteren en Verantwoorden van Afstuderen in het hbo 2.0*. Den Haag: Vereniging Hogescholen.
- Avans Hogeschool. (2015). *Onderwijsvisie 2015*. 's-Hertogenbosch: Auteur.
- Avans Hogeschool, Academie voor Veiligheid & Bestuur. (2015). *Opleidingsprofiel Bestuurskunde & Overheidsmanagement*. 's-Hertogenbosch: Auteur.
- Avans Hogeschool, Academie voor Veiligheid & Bestuur. (2016). *Onderzoeksbeleid*. 's-Hertogenbosch: Auteur.
- Avans Hogeschool. (2015). *Ambitie 2020*. 's-Hertogenbosch: Auteur.
- Avans Hogeschool, Leer- en Innovatie Centrum, Brein & Leren. (2018a). *Kritisch leren denken*. 's-Hertogenbosch: Auteur.
- Avans Hogeschool, Leer- en Innovatie Centrum. (2018b). *Passend onderzoek in het HBO, Diversiteit aan onderzoeksbenaderingen*. 's-Hertogenbosch: Auteur.
- Baarda, D.B., Bakker, E., Fischer, T., Julsing, M., De Goede, M., Peters, V. & Van der Velden, T. (2013). *Basisboek kwalitatief onderzoek. praktische handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek* (3^e druk). Houten: Noordhoff.
- Benschop, H. P. (2017). *Nieuwe tegenstellingen, wat doen we ermee?* Den Haag: Boom Bestuurskunde
- Biggs, J. B., & Tang, C. (2011). *Teaching for Qualitative learning at University. The society for research in higher education*. Fourth edition. Maidenhead: Oxford University Press.
- Bosch, van den, H. & Kluijtmans, F. (2010). Leren van en met elkaar. In Aardema, H. Derksen, W., Herweijer, M. & De Jong, P. *Meerwaarde van de bestuurskunde*. (p. 211-216). Den Haag: Boom Lemma uitgevers
- Butter, R. & Andriessen, D. (2014). Assessment van onderzoeksvaardigheden. In D. Andriessen, *Praktisch relevant en methodisch grondig? Dimensies van onderzoek in het HBO* (pp. 49-52). Utrecht: Kenniscentrum Innovatie & Business, Hogeschool Utrecht.
- Butter, R.P. (2013). *Role of research in higher professional education on BA, MA & PhD levels is demarcated by the scope of the required relevance & rigour claims*. Opgehaald op 18 mei 2019 van <https://twitter.com/renepbutter/status/398695835288223744>.
- Butter, R.P. (2015). *Praktische relevantie en methodische grondigheid als kerncompetenties voor de professionalisering van praktijkgericht onderzoek*. Hogeschool Utrecht.
- Castelijns, J. & Verhoeven, S. (2012). *Dialoog in de klas. Literatuurstudie*. 's-Hertogenbosch: KPC Groep in opdracht van het ministerie van OCW.
- Commissie externe validering examenkwaliteit hoger beroepsonderwijs. (2012). *Vreemde ogen dwingen. Eindrapport Commissie externe validering examenkwaliteit hoger beroepsonderwijs*. Den Haag: HBO-Raad. Geraadpleegd op 24 mei 2018 van www.vereniginghogescholen.nl.
- Dickinson, H., Needham, C., Mangan, C. & Sullivan, H. (2019). *Reimagining the Future Public Workforce*. Singapore: Springer.
- Edelenbos, J. & Van Meerkerk, I. (2018). *Boundary spanners in public management and governance, An Interdisciplinary Assessment*. Northhampton, USA: Edward Elgar Publishing Limited.
- Expertgroep Protocol. (2014). *Beoordelen is mensenwerk. Bevindingen over de wenselijkheid en mogelijkheid van een gezamenlijk protocol voor het beoordelen van (kern)werkstukken*. Den Haag: Vereniging Hogescholen. Geraadpleegd op 20 april 2018 van www.vereniginghogescholen.nl.
- Expertgroep BKE/SKE. (2013). *Beslissen in het Hoger Beroepsonderwijs; een basis- en seniorkwalificatie examinering*. Den Haag: Vereniging Hogescholen. Opgehaald van op 22 juni 2019 www.vereniginghogescholen.nl
- HBO-Raad. (2009). *Kwaliteit als opdracht*. Den Haag: Auteur.
- Healey, M. (2005). Linking research and teaching : exploring disciplinary spaces and the role of inquiry-based learning. In R. Barnett, (2005), *Reshaping the University: New Relationships between Research* (pp. 67-78). McGraw Hill.
- Heckman, J. J. & Kautz, T. (2012). *Hard evidence on soft skills*. Labour Economics, Volume 19, issue 4 (p. 451-464). Elsevier.
- Greve, D., Munneke, L. & Andriessen, D. (2019). *Verwerven van onderzoekend vermogen in hbo-onderwijs*. Hogeschool van Utrecht, lectoraat Methodologie van Praktijkgericht onderzoek.
- Karré, P. M., Schillemans, T., Van der Steen, M., & Van der Wal, Z. (2017). *Toekomst van de Bestuurskunde*. Den Haag: Boombestuurskunde.

- Kempen, P. (2012). *Hbo-waardig afstuderen: hoe te regelen en te verankeren?* Th&ma, 4, 38-43.
- Kinkhorst, G. F. (2010). *Didactische ontwerpregels voor reflectieonderwijs*. Onderwijsinnovatie maart 2010, 17-25
- Lincoln, Y.S. & Gubba, E.G. (1985). *Naturalistic Inquiry*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Losse, M. (2012). *Verbinding tussen onderzoek en onderwijs*. Amersfoort: Presentatie verzorgd tijdens de Facta conferentie, 11 december 2012.
- Losse, M. (2016). De relevantie van onderzoekend vermogen Waarom “beroepsproducten” de sleutel zijn. Th&ma, (1), 57–62.
- Losse, M. (2018). *Onderzoekend vermogen ontwikkelen bij studenten. Een methodiek voor hbo-docenten*. Amsterdam: Boom Uitgevers.
- Matthew, B. M., Huberman, A. M. & Saldaña, J. (2014). *Qualitative Data Analysis, A Methods Sourcebook*. (Edition 3). Los Angeles USA: Sage Publications.
- Meijer, M.-J., Kuijpers, M., Boei, F., Vrieling, E. & Geijssels, F. (2016). *Professional Development of Teacher-Educators towards transformative learning*. Professional Development in Education. DOI: 10.1080/19415257.2016.1254107.
- Neumann, R. (1994). *The teaching-research nexus*. European Journal of Education, 29(3).
- Nonaka, I. & Takeuchi, H. (1995). *The Knowledge Creating Company: How Japanese Companies Create The Dynamics Of Innovation*. (Edition: 1). Oxford: University Press. Geraadpleegd op 2 mei 2019 van https://www.researchgate.net/publication/216353111_The_Knowledge_Creating_Company_How_Japanese_Companies_Create_The_Dynamics_Of_Innovation.
- Noordegraaf, M., Geuijen, K. & Meijer, A. (red). (2011). *Handboek Publiek Management*. (1^e druk). Boom Lemma Uitgevers.
- Opdenakker, R. (2011). Respondentvalidatie: membercheck. In Van Aken, J. & Andriessen, D. (Eds.), *Handboek ontwerpgericht wetenschappelijk onderzoek; wetenschap met effect* (p. 249-260). Den Haag: Boom Lemma.
- Reichert, J. (2007). *Abduction: The Logic of Discovery of Grounded Theory*. Forum Qualitative Sozialforschung 11(1)DOI: 10.4135/9781848607941.n10.
- Ruijters, M. C. P. & collega's. (2015). *Je binnenste buiten, over professionele identiteit in organisaties*. Deventer: Vakmedianet.
- Saunders, M., Lewis, P., Thornhill, A., Booi, M., & Verckens, J. P. (2016). *Methoden en technieken van onderzoek* (7th ed.). Amsterdam: Pearson Benelux.
- Simon, F. (2016). *Het duivels dilemma van praktijkgericht onderzoek*. Lectoraat professionalisering van het onderwijs, Zuyd Hogeschool. Onderwijsinnovatie, juni 2016, 26-29.
- Schulz, M., Heijer, den, I., Baas, de, J.H., & Steen, van der, M. (2017). *Sturen en stromen, Overheid in een samenleving waarin iedereen stuurt*. Den Haag: Nederlandse School voor Openbaar Bestuur & Provincie Zuid-Holland. Geraadpleegd op 20 april van www.nsob.nl.
- Sluijsmans, D.M.A., (2013). *Verankerd in leren. Vijf bouwstenen voor professioneel beoordelen in het hoger beroepsonderwijs*. Heerlen: Zuyd Hogeschool.
- Sluijsmans, D.M.A., Andriessen, D., Sporken, S., Dijkstra, A., & Vonk, F. (2014). *Goed beslissen over beroepsbekwaamheid in het hbo*. Onderwijsinnovatie, (3), 17–26.
- Sluijsmans, D.M.A., & Segers, M. (2018). *Toetsrevolutie, naar een feedbackcultuur in het hoger onderwijs*. Phronese.
- Taras, M. (2010). *Assessment for learning: assessing the theory and evidence*. Sunderland, UK: a University of Sunderland: Department of Education. Geraadpleegd op 8 juni 2018 van www.sciencedirect.com.
- Van Aken, J., & Andriessen, D. (2011). *Handboek ontwerpgericht wetenschappelijk onderzoek. Wetenschap met effect*. Den Haag: Boom Lemma.
- Van den Berg, N. (2016). *Grenspraktijken, Opleiders en onderzoekers in ontwikkeling*. Stoas Wageningen. Villentum Hogeschool.
- Van den Berg, Kouwenhoven, W. (2008). *Ontwerponderzoek in vogelvlucht*. Tijdschrift voor lerarenopleiders-29 (4)2008. Themanummer onderzoek.
- Van der Fluit, E., Van der Zouwen, T., & Van Vucht, K. & Tijssen, L (2013). *Kwaliteit als cultuur: ruimte voor innerlijke drive HBO-docenten*. Thema Hoger onderwijs No. 3, 46-50.
- Van der Rijst, R.M. (2009). *The research-teaching nexus in the sciences: Scientific research dispositions and teaching practice* (Dissertatie, ICLON). Leiden: ICLON, Universiteit Leiden
- Van der Steen, M., Scherpenisse, J., Maher, M., Gerwen O.-J. & Kruitwagen, S. (2013). *Leren door doen. Overheidsparticipatie in een energieke samenleving*. Den Haag: NSOB.
- Van der Zouwen, T., Ermers, B., Van Hattum, S., Lunenburg, J., Van Overdijk, K., & Stubbe, W. (2016). *Wat heb je aan afstudeeronderzoeken? Verslag van pilot onderzoek duurzame effecten van afstudeeronderzoeken bij de*

- opleidingen Bedrijfseconomie, Human Resource Management en Technische Bedrijfskunde. Avans Hogeschool, Lectoraat Sustainable Working & Organising.*
- Veldkamp, I. (2017). Ruimte. In M. Ruijters, & R.J., Simons, *Canon van het leren. 50 concepten en hun grondleggers.* (p. 491-502). Deventer: Vakmedianet.
- Vygotski, L.S. (1930,1978). *Mind in society.* Cambridge: MA: Harvard University Press.
- Wenger, E. (1998). *Communities of Practice: Learning, Meaning, and Identity.* Cambridge, Verenigd Koninkrijk: Cambridge University Press.

Dankwoord

Voor de totstandkoming van deze scriptie ben ik een aantal mensen zeer dankbaar. Allereerst mijn collega's die hebben meegewerkt aan de interviews en kritische sparringpartners zijn geweest. In het bijzonder Kim Anrar, Judith Hanssen, Rene van Kuijk en Serge Verwiel die op verschillende momenten zeer betrokken waren bij dit traject. Maar alle collega's in het team Bestuurskunde dank voor jullie steun en begrip. Ook de bestuurskunde studenten & de professionals uit het werkveld die hun medewerking verleende aan dit onderzoek ben ik zeer dankbaar. Zonder hun vrijwillige medewerking en diepgravende en uitgebreide antwoorden op mijn vragen was dit onderzoek nooit geworden wat het nu is. De studie was niet altijd eenvoudig en zeker niet zonder hobbels. Pieter Seuneke, mijn studietoestelcoach bedank ik voor zijn begrip van mijn context en acceptatie van mijn eigengereidheid. Dankbaar ben ik ook mijn medestudent Emily Maas die mij iedere keer weer opvrolijkte en de studie vooral plezierig maakte door haar humor, warmte en scherpe uitspraken. Je bent een vriendin voor het leven! Ook die andere vrouwen in mijn leven: Marleen Renders, Andrea Boerman & Monique van de Biggelaar dank jullie wel uit de grond van mijn hart voor het er altijd zijn en het laten voelen dat dat de gewoonste zaak van de wereld is. Mijn ouders en schoonouders ben ik dankbaar voor al het oppassen op de kinderen zodat ik weer eens achter de laptop kon kruipen. Mijn moeder; Marianne Wittebol in het bijzonder voor haar onbegrensde steun voor mij en vertrouwen en het kritische lezen van mijn laatste versies. En last but not least again mijn alles; Wouter Hoekstra. Woorden schieten tekort in wat jij voor mij betekent. Dat grenst niet aan je te bedanken voor de slimme analyses, de tekeningen die je eindeloos maakte op onze muur over de structuur van mijn onderzoek en alle andere praktische ondersteuning. Ik hou van je en ben je enorm dankbaar voor je steun en je begrip. En dan mijn kinderen, sorry dat mama er zo vaak niet was en niet mee kon spelen! Ik hou van jullie lieve Fedde & Meis en we gaan eindeloos genieten als het straks echt klaar is, beloofd!

Bijlagen

Bijlage A Kenmerken respondenten & topics

Bijlage B Codeboom

Bijlage C Kenmerken afstudeertrajecten

Bijlage D Eindcompetenties opleiding Bestuurskunde & overheidsmanagement

Bijlage E Kenmerken pilot-traject afstuderen & respondenten casestudies

Bijlage A

Kenmerken respondenten & topiclijst interviews

Kenmerken respondenten kennisstroom (de bestuurskundige professionals)						
Nr.	Geslacht	Leeftijd	Werk-ervaring (jaren)	Functie	Rol	Opleiding/achtergrond
1.	m	49	24	Eigenaar adviesbureau en zelfstandig adviseur	Extern adviseur	Organisatiekundige
2.	v	59	38	Beleidsadviseur en programmamanager ruimtelijk domein grote gemeente	Beleidsadviseur	Bestuurskundige
3.	v	42	20	Organisatieadviseur middel-grote gemeente	Organisatieadviseur	Bestuurskundige/Jurist

Kenmerken respondenten praktijkstroom 1 (de casussen)					
Nr.	Geslacht	Leeftijd	Jaren werkervaring	Rol	Rol in traject
1	v	21 jr	/	Doorstuderen aan universiteit	Student
2	m	24 jr	/	Nog geen baan	Student
3	v	22 jr	/	Doorstuderen aan universiteit & werkzaam in de beroepspraktijk	Student
4	v	59 jr	38 jr	Beleidsadviseur gemeente	Praktijkbegeleider
5	m	36 jr	10 jr	docent	Beoordelaar
6	m	38 jr	12 jr	docent	Beoordelaar
7	v	45 jr	20 jr	docent	Beoordelaar

Topics interviews bestuurskundige professionals	
1	Welke werkzaamheden verricht je? Op welke wijze draag je bij aan verandering?
2	Wat zijn uitkomsten/effecten van jouw werkzaamheden?
3	Gebruik je methodes om tot een uitkomst te komen? Zo ja, welke?
4	Welke kennis heb je nodig/gebruik je?
5	Welke houding neem je aan in je werk en waarom?
6	Hoe leg je verantwoording af? Op basis waarvan?
7	Hoe kijk je terug op je eigen handelen? En waarom doe je dat?
8	Wat verwacht je van startende bestuurskundige professionals?
9	Wat voor soort producten wil je daarvan zien?
10	Hoe constateer je of je tevreden bent over een startende professional
Topics interviews studenten praktijkstroom 1 (casussen)	
1	Wat heb je voor soort opdracht uitgevoerd? En waarom paste het niet binnen het afstudeerkader?
2	Welke bijdrage heb jij geleverd aan innovatie/verandering?
3	Hoe heb je dat gedaan?

4	Heb je een methode gebruikt binnen de opdracht? En zo ja, welke?
5	Hoe en wanneer heb je teruggekeken op je eigen handelen?
6	Welke kennis had je nodig?
7	Welke houding heb je aangenomen?
8	Wat voor soort product heb je opgeleverd?
9	Heb je daarmee aan de opleiding kunnen laten zien wat je in de praktijk hebt gedaan?
10	Als antwoord nee op vraag 9: Als je vrij kon denken met wat voor soort product zou je het beste kunnen laten zien wat je hebt gedaan?
Topics interview praktijkbegeleider praktijkstroom 1 (casussen)	
1	Wat heb je voor soort opdracht heeft de student in jouw ogen uitgevoerd?
2	Welke bijdrage heeft hij daarmee in de organisatie geleverd?
3	Herken je het door de student geschetste beeld?
4	Wat vond je van de houding van de student?
5	Ben je tevreden over het eindproduct van de student?
6	Op basis waarvan heb je de student beoordeelt?
7	Hoe heb je de beoordeling vanuit de opleiding ervaren?
Topics interviews studenten casestudies praktijkstroom 2	
1	Hoe kijk je terug op het afstudeertraject en wat waren voor jou de belangrijke momenten?
2	Hoe heb je tijdens het proces op je eigen handelen gereflecteerd?
3	Wat is het belangrijkste dat voor succes heeft gezorgd tijdens je afstudeertraject?
4	Wat heeft het traject je opgeleverd?
5	Welke kennis had je nodig tijdens je afstuderen?
6	Welke houding heb je aangenomen tijdens het afstuderen?
7	Hoe heb je de begeleiding vanuit de opleiding ervaren?
8	Heb je aan de opleiding kunnen laten zien wat je in de praktijk hebt gedaan?
9	Hoe kijk je terug op de beoordeling vanuit de opleiding?

Bijlage B

Codeboom

Nodes\\Kennisstroom\\Handelingen bestuurskundigen (export uit analyseprogramma Nvivo)

Opmerkingen die door de professionals zijn gemaakt over welke handelingen bestuurskundigen uitvoeren en wat daarbij komt kijken.

Kenmerk/Code	Beschrijving
Grenzen	Daar waar het gaat over het handelen van bestuurskundigen over de grenzen van het eigen team/afdeling/organisatie/etc
Kennis	Kennis waarvan je gebruik maakt om keuzes in je handelen te kunnen maken
Kennis BSK context	Specifieke bestuurskundige kennis
Culturen	Kennis over cultuur van organisaties en cultuur van verschillende achtergronden
Geschiedenis systemen	Specifieke kennis over het verleden van de systemen waarmee nu gewerkt wordt
Multi-Actor omgevingen	Specifieke kennis over het werken in omgevingen waarin meerdere partijen samen komen
Sturingsprincipes	Specifieke kennis over de aansturing van organisaties
Wetgeving & financiën	Specifieke kennis over wetgeving en financiën
Literatuur	Het tot je nemen van literatuur
Tacid knowledge	Kennis die dusdanig geïnternaliseerd is dat het niet of moeilijk meer expliciet gemaakt kan worden
Levenservaring	Verwijzing naar kennis o.b.v. ervaringen
Methode	Welke methodes worden ingezet om je handelen mee te kunnen onderbouwen
Alternatieven in beeld brengen	Bekijken van verschillende opties en in kaart brengen
Analyseren	Nadenken over/onderzoeken
Proces ontwikkelen	Kaders neerzetten van een proces wat nodig is en daar verder vorm aan geven
Faciliteren keuzes	Verschillende opties voorleggen

Kenmerk/Code	Beschrijving
Ondersteunen	Ondersteunend zijn aan
Projectmatig werken	Werken vanuit de aanpak van projectmatig werken
Positie	Welke plek neem je in ten aanzien van vraagstukken en partners
Onpartijdigheid	
Partijdigheid	
Reflectie	De wijze waarop je kritisch kijkt naar jezelf/je gemaakte keuzes (i.r.t. bronnen en methodes) en naar je eigen handelen
Rol	De rol die je bekleed binnen de organisatie
Creativiteit	
Doelgericht & doortastend zijn	
Draagvlak creëren	
Gezag	
Tegengeluid bieden	
Verschil in functie BSK'er	
Voorbeeldrol	
Soft-skills	Sociale vaardigheden die nodig zijn in het handelen van de bestuurskundige
Aanpassingsvermogen	
Luisteren	
Perspectief van de ander zien	
Verbinden	
Extern	
Uitkomst handeling	Wat zijn resultaten/uitkomsten van de handelingen die worden verricht
Advies geven	

Kenmerk/Code	Beschrijving
Bijeenkomsten	
Interne organisatie verandering	
Normalisatie	
Verandering samenleving	
Verantwoording afleggen	

Nodes\\Kennisstroom\\Niveau starters (export uit analyseprogramma Nvivo)

Opmerkingen die gemaakt zijn door bestuurskundige professionals over wat je mag verwachten en wat je wilt zien van startende bestuurskundige professionals.

Kenmerk/Code	Beschrijving
Kenmerken startende professionals	Verwachtingen van startende professionals
Authentiek zijn	
Brede perspectief bekijken	
Doortastend zijn	
Hulp vragen	
Initiatief nemen	
Inzicht in hoofd en bijzaken	
Netwerk	
Openheid	
Ordenen en organiseren	
Presenteren	
Reflectief	
Eigen overtuiging kunnen relativeren	

Kenmerk/Code	Beschrijving
Verbinding maken	
Waarnemen impact starter	De wijze waarop je impact terug wil zien van het handelen van startende professionals
Advies vervolg	
Enthousiasme van collega's	
Portfolio	
Zelf gedrag waarnemen	

Bijlage C

Overzicht belangrijkste verschillen in afstudeertrajecten

Het reguliere afstudeertraject is van toepassing geweest voor de studenten die onderdeel vormen van de casussen zoals onderzocht voor de beantwoording van deelvraag 2. Het pilottraject was van toepassing voor de twee studenten die onderdeel waren van de casestudies, en daarmee de beantwoording van deelvraag 3 vormden.

Type afstudeertraject	Type traject	Type eindproduct t.b.v. beoordeling	Inzicht in reflectie t.b.v. beoordeling	Toelichting op eindproduct t.b.v. beoordeling	Begeleiding in traject
Regulier traject	Focus op een onderzoek doen	Onderzoeksrapport	Verslag	Geen	Op afstand (in de rol van beoordelaar)
Pilot traject	Focus op een handeling verrichten	Vrij	Vrij	Eindassessment & presentatie	Dichtbij de student (intensief)

Bijlage D

Eindcompetenties opleiding Bestuurskunde

- De afstudeerder kan bij een complexe opdracht een analyse maken van de betrokken organisaties en het krachtenveld waarin deze zich bevinden
- De afstudeerder kan een analyse van maatschappelijke vraagstukken geven vanuit alle betrokken belangen, kan politiek strategische keuzes en hun gevolgen overzien en draagvlak onder betrokkenen inzichtelijk maken.
- De afstudeerder kan complex beleid construeren, evalueren en implementeren.
- De afstudeerder kan vanuit de eigen organisatie participeren in samenwerkingsverbanden en netwerken en draagt bij aan het soepel functioneren daarvan.
- De afstudeerder kan bruikbare aanbevelingen doen op basis van zelfstandig opgezet en uitgevoerd toepassingsgericht onderzoek.
- De afstudeerder kan effectief communiceren met interne en externe doelgroepen.
- De afstudeerder kan een kritisch oordeel geven en ontvangen en kan gemotiveerd zijn handelen al dan niet aanpassen.

Bijlage E

Achtergrondinformatie pilottraject afstuderen op een handeling

In de periode januari 2018-juni 2018 is door de opleiding Bestuurskunde & Overheidsmanagement van Avans Hogeschool gestart met een experiment om af te studeren op handelingen i.p.v. het voor de opleiding reguliere traject wat was vorm gegeven rond het schrijven van een onderzoeksrapport als eindproduct. In een vaste omgeving zijn afspraken gemaakt met een praktijkorganisatie over het plaatsen van drie studenten die een afstudeertraject zijn gaan lopen om als pilot ervaring op te doen met het afstuderen op het verrichten van handelingen. De drie studenten zijn geselecteerd om deel te nemen op basis van hun bereidheid om mee te doen aan een relatief onbekend traject waarin nog geen vastomlijnd model was hoe het traject er exact zou gaan uitzien. Gedurende het traject is één student afgefallen wegens persoonlijke omstandigheden. De twee overgebleven studenten zijn door de onderzoeker gevolgd om data te verzamelen voor dit onderzoek.

Doel van dit experiment was om in een gecontroleerde omgeving ervaring op te doen met op nieuwe wijze af studeren als bestuurskunde student. Binnen dit traject is ervoor gekozen om niet al te veel kaders te creëren aan de voorkant en het traject echt aan te gaan om ervaringen op te doen. Aan het einde van de afstudeerperiode diende de studenten te kunnen aantonen te bezitten over de eindcompetenties van de opleiding bestuurskunde. Hoe studenten dit moesten aantonen was niet gedefinieerd maar een gezamenlijke zoektocht van het onderwijs, de student en de praktijkorganisatie. Er is ingezet op een intensievere vorm van begeleiding dan in de reguliere trajecten van afstuderen om studenten in deze onbekendheid extra te coachen.

De studenten die centraal stonden in de casestudies hebben de volgende kenmerken:

Nr.	Geslacht	Leeftijd	Huidige positie	Rol
1	m	21 jr	Doorstuderen aan universiteit	Afstuderend student
2	m	27 jr	Werkzaam in de beroepspraktijk	Afstuderend student

De wijze waarop de studenten dienden aan te tonen aan de eindcompetenties te voldoen stond vrij. Wel stond vast dat dit moest plaats vinden middels een product en dat er een aanvullend assessment zou plaats vinden. Dit assessment werd afgenomen door een afstudeercommissie en deze bestond uit:

- Een vertegenwoordiger uit het werkveld (extern deskundige)
- De begeleidende docent (begeleider)
- Een beoordelende docent (beoordelaar)

De praktijkorganisatie waar de studenten hun afstudeerstage uitvoerde had geen invloed op de beoordeling maar zijn wel gevraagd naar hun beelden bij het functioneren en de toegevoegde waarde van de student.